

Mozgástér

Nem egyszer fogtam tollat, hogy a népművelői hivatásról, szakmai etikáról, vagy az intézményi tehetetlenségről írjak. Indítéka olykor az a tény, hogy a politikusok bölcsessége nem jutott addig, hogy választási ciklusokon túlmutató és ciklusokon átívelő folyamatként tervezzék az állami kötelezettséget a kulturális szféra működtetésében. A hatalom gyakorlóit történelmi örökségünket az egyleti/közösségi/művelődési házat, az önszerveződő közösséget, együtt a népművelőkkel eszközként használták, és mindenhatóként sikerre, vagy kudarcra ítélték. A kulturaközvetítés sosem volt szakmai belügy. A kultúra maga a társadalom, állapota determinálja a demokrácia fejlettségi szintjét, irányt és távlatot ad a demokratikus fejlődésnek. A közművelődés szakmai fórumainak adóssága, hogy a magyar közművelődési intézményrendszer hagyományainak felülvizsgálata az utóbbi másfél évtizedben elmaradt. Adósság, hiszen a rendszerváltást követő években különböző fenntartói, működtetői modell jelent meg a feladatellátásban. Ezekben a különböző intézményi modellekben felhalmozott tapasztalat, tudás kölcsönös megismerése, megismertetése, elemzése típusonként elkülönítve kapott teret és időt. Ennek egyik következménye, hogy az önkormányzati fenntartású és a közhasznú társasági intézményi forma képviselői között eszmecsere helyett olykor felszínes vita folyt.

Az ellátatlan települések lefedésére megalkotott új fogalom a „közösségi színtér” kifejezte a kulturaközvetítés érdekvédelmének csődjét. A CXL. törvény értelmezésében felfedezhető az a realitás, amely közvetítette a fenntartó önkormányzatoknak a kultúra nélkülözhetőségét.

A szakminisztérium kísérlete a közművelődés statisztikai rendszerének a megváltozott körülményekhez történő alakítása nem fejeződött be. A kulturális területen működő jogi személyiségű civil szervezetek döntő része kimaradt ebből a nagyon fontos, az ágazatban folyó értékörző, közvetítő tevékenységeket láthatóvá tevő információs rendszerből.

Bemerevült az intézményi struktúra, egyre inkább teret nyert az egzisztenciát védő defenzív beállítódás és jellemzővé vált az egyre szűkülő mozgástér. A közművelődési intézmények tevékenységének elfogadottsága, megítélése sok helyen bizonytalanságot eredményezett. Kortünet, hogy gyanú, közöny, vagy rövidebbtávú akadályozza a szakmát abban, hogy felismerje és elismerje természetes partnernek a civil közösségeket. Mozgástérünk már rég eltér a megszokottól, és hogy szűkül, vagy bővül-e ez – példák igazolják – függ az intézményekben dolgozó népművelőktől. Summázva írhatnám, hogy a ránk hagyott intézményi örökségben az általunk formált kulturaközvetítés a helyi társadalom demokrácia felfogását döntően befolyásolhatja. Ha az ifjúságra tekintek jövőt alakító tényező a népművelői hivatás. Ha nem ilyen, tenni kell róla, hogy ilyenné váljon. Ez a népművelő társadalom felelőssége.

Siker és kudarc

A közművelődés hétköznapijainak elemzésével – vallom, hogy a kulturaközvetítés ünnepi alkalmak

Csóka László: Fa

sorozata – a sikerek és kudarcok váltakozó ritmusában él a népművelő, mert, mint hivatásos ünnepcsinálóknak ez lételeme. Szakmai kommunikációban sikertörténeteket olvashatunk – szükségessége vitathatatlan, sőt – de kudarcaink történetét olykor csak külső kritikus szemlélő/befogadó fogalmazza meg. A kudarcok elemzése és lejegyzése fontosabb lenne, mint a szemérmes, felejtő viszonyulás, hiszen ennek elmulasztásával egy újabb kudarc magját vetjük el. Sok esetben a kudarcához legalább annyi energia kell, mint a sikerhez. Olykor a ráfordított munka és pénz sem mutat nagy eltérést. Ez a tapasztalatom szerinti „minimális” különbség megérdemli a figyelmet, hiszen hatásának következményei intézményt, egzisztenciát egyaránt veszélyeztet. Ezért szakmai szempontból indokoltnak tartom és talán hatásosabb és célravezetőbb is az „előzményben” – felelősség helyett – a következményeket elemezni. Ezzel feltárható és elkerülhető/átminősíthető a kudarc, amelynek most csupán három jellemzőjét emelem ki: a tudáshiányt, a rutint, és az igénytelenséget. Említhető még a népművelői munka neuralgikus eleme az időhiány – de akkor is valami tudás hiányzik, vagy a rutin takarja el a leselkedő veszélyeket.

Az intézményi lét hagyományai, a fenntartó elvárásai béklyójában nehéz meglátni, hogy a feltételezett „mindenhez értésünk” s ugyanennyire az „ehhez nem értünk” gondolkodásmód milyen veszélyeket hordoz. Akik mégis rálátnak a nyilvánvaló tudáshiányra, a „rebellisek”, vagy letérnek a pályáról, vagy kifáradnak.

Vegyünk első példának a humán erőforrás fejlesztést. Ezen a területen piacra jutni nem egyszerű, s nem is egy éves erőfeszítést igénylő munka. Községi intézményeknek – és számos városi művelődési központnak – nem célja, hogy intézményük érdekeltiségét felfedezzék, hogy a hiányzó tudást megszerzésére törekedjenek. Ennek egyik akadálya, hogy szomorúan, vagy indulatosan megállapítják, hogy a szükséges feltételek többszörösen meghaladják lehetőségeiket. Ebből az alapállásból következik, hogy a „felnőtt-

képzési szekcióból” ők folyton távol maradnak, s eszükbe sem jut, hogy milyen hasznos partnerek lehetnének a településen, településcsoportban, ha...

Másik példa a nyilvánosság megnyerését célzó tevékenységről. Napjainkban tapasztalható tipikus népművelői beállítódás, hogy ott is saját kompetenciát feltételez, ahol nyilvánvaló a birtokolt és a szükséges tudás minőségbeli különbsége. Az intézményi PR tervező, kivitelező munka olyan tudást igényel, amelyhez tanulással jutnak a hozzáértők. A felismerés azért következik be nehezen, mert a közművelődési intézményben dolgozó kolléga bátor hályogkovácsként dönt, alkot és alkalmaz. A következők felmérésére nincs ideje, és valljuk be tudása sem. A tudáshiány okán olykor kiderül, hogy az alkalmazott eszközök kiválasztása, időben, térben történő megjelenése nincs a helyén. Megannyi kidobott plakát, információval teleírt, eldobható szórólap, rosszul szervezett sajtótájékoztató, bevezető akció hiánya jelzi a kudarc felé vezető utat.

A rutin, a megszokott sémák alkalmazása sem visz más irányba. Egy rendezvény megszerzett ismeretsége nem kihívást – eszmecsere, vitára alkalmat kereső ingert –, hanem nyugtató kényelmet jelent sok kollégának. Ezért a veszélyre csak akkor érez rá, amikor az addig sikeres program veszít látogatottságából, a média érdeklődése csökken, és a folytatáshoz nem talál pályázati lehetőséget a kizárólagos forrásként kezelt Nemzeti Kulturális Alap kiírásaiban. Aztán megjelenik egy vállalkozó és az eredetileg felhalmozott kapcsolati tőkét és elfogadottságot saját hasznára fordítva biztosítja a program folytatását. Az „én találtam ki” semmi védettséget nem biztosít, az ötletgazda keserűen tapasztalhatja, hogy a folytatás sikeréhez már nincs köze. Rutinból leszünk vesztesek, ennek beismerése senki másnak nem érdeke, mint szakmánknak. Mennyi program vált sematikus, mennyi rendezvénysorozat fulladt ki, mert az igények változását nem értelmezte a program gazdája, mert a megszokott mód-szerek vélt biztonsága miatt elmaradt a váltás.

Ha már a rendezvényszervezést vettem példának, nem értem, hogy az NFT II. a 2007–2013 költségvetési ciklus, valamint a 2004. évi L. Törvény a Nemzeti Civil Alapprogramról ismeretében miért toporog a szakma döntő többsége a Nemzeti Kulturális Alap kapujában. Több mint gyanús, hogy az ismert, a megszokott csaloika biztonságának, a másolható pályázatoknak nagy szerepe van ebben. Írhatnék a rutin pozitív tartalmáról is, ami esetenként csodálatra készíti partnerünket. Például hihetetlen alkalmazkodóképességünk, helyzetkonfliktust kezelő készségünk, de most nem ebbe az irányba kívánom folytatni.

Az igénytelenség egy formájáról – a szakmai fórumokon sem kritikát, sem elemzést eddig nem érdemelt – a fesztiválok okán kívánok írni néhány gondolatot. Több külföldön járt kolléga egybehangzó beszámolóját hallottam a látott, tapasztalt város-ünnepekről. Mintegy elérhetetlen célt emlegetik a francia, spanyol, vagy olasz fesztiválokat, amelyeknek egy-egy városrész, vagy az egész város részvevője, nemcsak nézője az eseményeknek. S hogy ez így legyen, a fesztiválra való készülődés – sokszor hónapokon át, szakmánknak munkát adva – a kultúra része ezen városokban. Láthatunk honi földön is „Fesztivált” (többek között például Szombathelyen), de az igénytelenség/szerénytelenség erősebb, annál, hogy időt, energiát fordítana a magát fesztiválszer-

vezőnek minősítő a helyszíni tapasztalatcserére, a siker elemeinek megismerésére. Ugyanakkor nem csökkent értékű a találkozó – mint rendezvényforma – sem, mégis a népművelő előszeretettel használja erre is a fesztivál megkülönböztetést. Tudáshiány, rutin és igénytelenség együttesen hat abban, hogy a fesztiválocskák dömpingjét éljük. Ismert véleményem „Virágozzék száz virág” – igen, de jó lenne, ha legalább egynek az illata a város köszöntőtábláján kívül is csalogatója lenne a hazai és külföldi turistáknak. A fesztiválszervezéshez szükséges ismeretek is elsajátíthatók, ha... Egy esemény/rezervénysorozat át-keresztelésével, nem a helyes, legfeljebb a kudarchoz vezető úton járunk.

Az innováció ma szakmai, etikai és egzisztenciális kérdés. Az élethosszig tartó tanulásban, az ismeretszerzés iránya tudatos és távlatos kell, hogy legyen, mert ez a hivatás minőségét biztosító elem. A magyar kultúra értékeinek megtartásához a változó világ megértésére, a veszélyek feltárására, és elhárítására alkalmas tudásra van szükségünk. Ebbéli törekvésünk nemcsak lehetőséget teremt számunkra, de világossá válik, hogy térben és időben értelmezhetően meghatározott hivatásunk küldetése, felelőssége és feladata. Visszaülök a közművelődési intézmények későn felismert mozgásterére a felnőttképzésben való szerepvállalásra. Az unión belül, de a hazai non-profit szektorban is ezen a területen lesz látható a partner, s lehet valódi hatékony forrásteremtő szervezet a közművelődési intézmény.

A tervezés válsága

Az évad és évszak meghatározottságában mozgásterünk felmérése a tervezés fontos szempontja. A tervekészítés folyamata olyan emberi cselekvés, amely örömet jelent, hiszen izgalmas a valóságból egy lépést tenni a jövőbe. Ez figyelmet és felelősségérzetet igényel a velünk egy térben élők iránt, fantáziát, és lelki ráhangolódást, de nem nélkülözheti azt a szakmai tudást sem, amely biztosítja az eszközök felmérését a célok valóra váltásához.

Mégis tapasztalom, hogy az intézményi tervezés gyakorlatában a lehetetlenség és tehetetlenség tükröződik. Lírai hasonlattal: büszke álmaink zászlajával, már a kapuban hasra esünk, s arccal a porban, emlékeinkben nyugalmat hiába keresünk. Ismerős a tervekészítés lidérces folyamata különböző típusú közművelődési intézményben. Állítom, hogy ez a kudarc leghatékonyabb melegágya, amelyben a magányos népművelő íróasztala mellett próbálja a lehetetlent: meglévő tudáshiány, meghatározó rutin, és cselekvést motiváló igénytelenség mellett, az időhiány szorításában, munkatervet készíteni. Ebben a tevékenységben a feszültséget két váltakozó impulzus tartja fenn: az előző évi munkaterv sikeresen újrafogalmazható részeinek keresése, vagy elkerülése, illetve mi legyen az innovációra utaló elem? A másik motiváló tényező, hogy a testület, vagy az illetékes bizottság miként fogadja, ad-e rá pénzt? Ebben a valóságos cselekvést nélkülöző tevékenységben a váltás, új irányba mutató fejlesztés indoklását bemutató elemzés, a tartalmi elemeket fenntartó gazdálkodás (források megszerzése, bővítése) tervezése, a kapcsolati tőke és a PR jelentősége, vagy a partnerség nyilvánvaló és kölcsönös haszna idő hiányában nem válik a tervezési folyamat részévé. Hiányzik a játék izgalma, kihívása is, amit egyedül nem lehet megélni.

Elfeledtük múltunkat? A „kultúra háza”, a köz-

művelődési intézmény történelmi meghatározottsága nem változott. Falai közé vitt szellemi és tárgyi javak szelektálását a hős korban az épület szükségességét bizonyító és benne otthont teremtő közösségek ismert igénye, tudásvágya és érdeklődése végezte. A tervezés hosszú távra előre vetített célrendszerében az éves, havi ütemezés, mint eszköz biztosította az érdeklődés fenntartását, a kölcsönös figyelmet és az információáramlást. A paternalista államrendszerben ez az intézményen belüli életképesség lassan, de biztosan elsorvadt. Ebben a folyamatban vált a művelődő, művészeti közösség népművelő-függővé, lett a népművelő mai napig saját illúziója rabjává.

A rendszerváltást követő tanácsstalanság, a helyi kormányzók tapasztalatlansága és az intézményrendszer állami függősége, bemerevült struktúrája a kultúrák közvetítés szempontjából bizonytalan helyzetet teremtett. Hol vagyunk már „az áru-e a kultúra” polémiától? A polgárok esélye a kultúra javának megszerzésében, elsajátításában végtelenül differenciálódott. Emlékszem az egykori társadalmi vezetőséggel – és nem a tanácsstagokkal – folytatott éjszakába nyúló vitákra. A jól működő társadalmi vezetőségek megszűntek, (a formálisak azelőtt sem hiányoztak) az intézményi munka tervezésében a népművelő magára maradt. Az eszköz az adott időszakban céllá alakul. A zavar elfeledtette a szakmatörténet hős korát, pedig onnan segítő ismeret lehet nyerni minden időben. Ebből a küldetés tudatos zavarból, a veszélyeztetettség érzéséből táplálkozó beállítódásból sokan máig sem voltak képesek kitörni.

Az a tudomány, melynek eredményeként év közben épül a terv, még mindig nem sajátja a szakmának. Ez olyan kapcsolatot feltételez, amelyben például egy réteg, vagy csoport – ifjúsági, nyugdíjas, kismama, stb. – igényét szolgáló ismeretterjesztés megtartása/tervezése nem fantázia kérdése, hanem tudást, információt, kapcsolatot alkalmazó tipikus népművelői munka. Miként az is lehet hasznos tudnivaló, hogy a helyi társadalom informális fórumai használhatóbb információhoz juttatnak, mint a tudás hiányában rosszul megszerkesztett kérdőívek.

Közművelődési koncepció, helyi közművelődési rendelet, közművelődési szakértők tanulmányai segíthetik annak megértését, hogy a közművelődés folyamatokat és nem eseményeket jelent. A kultúra megtartása/közvetítése nem gondolható át éves tervkeretben, amely januártól decemberig tart. A folyton változó társadalom folyton változóvá teszi a tervezési munkát. Szakmánk specialitása éppen ebben rejlik: a kultúrák közvetítést a helyi társadalomba ágyazottan, az ott élők igényének megfelelő skálán tartja mozgásban. Hagyományt őriz/gazdagít/teremt, nyitottságával partnereket szerez, akikkel képes a távlati célt közelebb hozni.

Hitelesség térben és időben

Az unióhoz való csatlakozás új helyzetet teremtett a kistérségek, illetve a régiók szerepének meghatározásában, amelynek végiggondolásával könnyen belátható, hogy hatással lesz a közművelődési területre is. A tendenciák elemzése és értelmezése a közművelődési szakigazgatást, és a szakmánkat is arra kényszeríti, hogy az eddigi helyben topogó beállítódás átértékelése megtörténjen minél előbb – hogy ne legyen későn.

A helyi társadalom életképességét nemcsak gazdasági tényezők, de a kultúra állapota is döntően be-

folyásolja. A döntéshozókat a mindennapok nyomorúsága és a távlatosság kényszere tartja fogságban, amelyből kilépni csak a közösen alkotott stratégiát vállaló szövetségekkel, és a célok megvalósítását segítő együttműködő partnerekkel lehet. Az önzés és a közjó dilemmája feloldatlan, a demokrácia iskolájának kapuja rozsdás, a nyitás tudományát még sok helyen nem sajátították el a közélet irányítói. A kultúra iránti igény társadalmi helyzet és életfelfogás függvénye. A helyi társadalom döntéshozóiban események láncolatként él a tág értelemben vett kultúra. Új típusú közösségek, fórumok kialakulását – amelyekben a valóság elemzése okán párbeszédben születnek kérdések és válaszok – nem gerjeszti a szakma, mivel ezek energiát és időt fogyasztó, végső kimenetelét tekintve nem tervezhető folyamatok. Az intézménybe szorult népművelőnek erre nem marad ideje, vagy nincs ingere. Ezért kiszámíthatatlan, ennek a kultúrák közvetítésben is hasznos belső tartaléknak az aktivizálhatósága, megjelenése a helyi közéletben. Ugyanakkor vitathatatlan, hogy a részvételi demokrácia kialakulásához ilyen típusú közösségek léte elengedhetetlen. A helyi kormányzatok már figyelmet fordítanak ezekre az önszerveződéssel létrejött szervezetekre. Hihetetlen, hogy a szakma történetében eljutottunk oda, hogy a népművelő tevékenysége a meglévő közösségek fenntartására koncentrál. Fájdalmas, de elfogadhatatlan tény az is, hogy napjainkban a közművelődési feladatellátás kereteit továbbra is a maradványelv határozza meg, ennek következménye alkuk sorozata, amelyben az intézmény fennmaradása/átszervezése sokszor nem szakmai kérdés.

A szaktörvény az állam normatív támogatásával az önkormányzatok kötelességeként rögzíti a közművelődési feladatellátást. A tendenciák ismeretében megállapítható, hogy az önkormányzatok a normatívától eltérő mértékben is támogathatják a kultúrát. Ez az eltérés pozitív és negatív irányú is lehet, így nem kizárt, hogy a testület döntésében több pénz jut a labdarúgó egyesületre, mint a közművelődésre. A művelődés jogának gyakorlásához egy településen nem a népművelőknek, hanem a polgárok közösségének kell érvényt szerezniük. A település kulturális koncepciójának véleményezésében a törvény szerint e joggal felruházott Közművelődési Tanácsnak kellene részt venni.

A kistérségi közművelődési feladatellátás tekintetében pozíciót elérni – figyelemmel a közösségi szintért, vagy azt sem működtető önkormányzatokra – a szakmai lobbira nem képes. Erre egyedül a társadalom és az állam által is elismert civil szektorral való partnerségben nyílik lehetőség. A kistérség/településcsoport civil önszerveződő önkéntes szövetségi felkészítésében a Nemzeti Civil Alapprogram életbe lépésével komoly lehetőség nyílt a közművelődési intézmények előtt. Ebben a partneri viszonyban a kölcsönösség és az egyenrangúság alapkérdés. Nem célja írásomnak a partnerség tartalmi kifejtése, de értelmezése szakmai kihívás, elmulasztása szakmai hiba.

Új veszélyt jelent a formális demokrácia meghonosodása. Ennek egyik jelensége, hogy a döntéshozókészítésben a helyi kompetenciákat tudatosan mellőzzük. Módszerei általánosak, és ezen nemcsak a bizottságokban való formális részvételt gondolom. Megérne a népművelők vándorgyűlésén a demokratikus jog gyakorlásának jelene és jövője egy misét. A

partnerség tartalmának értelmezése talán több misét is. Ezt talán indokolja a civil szervezetek tisztségviselőivel szemben tapasztalható szakmai sovinizmus is, amit mintegy mellékes, szubjektív véleményként kezelnek a fórumok szervezői. Non-profit tanácsadóként, civil szervezetek tagjaként, tisztségviselőjeként szerzett ismereteimre alapozva állítom ezt.

„Tapasztalataink szerint különösen érzékeny a túlcentralizációra, az etatista igazgatási megoldásokra a kultúraközvetítő intézményrendszer. Fenntartásához, működtetéséhez nem fűződik közvetlen gazdasági érdek, finanszírozása mindig központi pénzeket igényel. Az állam felelőssége nem szűnik meg, ezért nem vonulhat ki a kulturális szféra működtetéséből, a közvetlen, vagy közvetett támogatásból. Kizárólagos jelenlétének, mindenhatóságának, ideológiai befolyásának kell egyszersmindenkorra megszűnni. Az önkormányzati oldal felelősségét nemcsak deklarálni kell, hanem egyrészt meg kell teremteni ennek anyagi lehetőségeit, másrészt hozzá kell igazítani a valós folyamatokhoz.” (Hidy Péter: A kultúraközvetítés régiói – avagy regionális kultúraközvetítés)

Az állam kötelessége a magyar kultúra – a falvak, városok, közösségek – megtartásában uniós szabadság, ugyanakkor történelmi küldetés, amit nálunk négyévente újraértelmeznek. Ebben a ritmusban „megváltó miniszterek” rövidvágta új fogalmakkal, felmutatott példákkal takarják el a távlatosság hiányát. Nem karizmára, hanem szolgálatra lenne szüksége a magyar kultúrának. Ezért nem erősíti a kultúra helyzetét, ha az önkormányzat kizárólagossága és mindenhatósága érvényesül a kultúraközvetítés helyi intézményrendszerének fenntartásában, működtetésében. Ezért rejt veszélyeket, ha a közművelődési intézmény markáns jegyeként csak a programszolgáltató, amatőr közösségeket segítő funkciója jelenik meg a nyilvánosság előtt.

A kistérségi közművelődési feladatellátó intézményhálózat napjainkban még csiraállapotban szunyad. Hiányzik az a szakmai műhely (megyei, régiós), amely képes egy folyamat eredményeként meg-

alkotni a működési struktúrát, és képes hosszú távra előrevetítve érdekeltséget teremteni a hiányzó tudással rendelkező szakembergárda kialakításához.

Keserű tapasztalat a vidékfejlesztési programban való intézményi részvétel. A forrás megszerzésére jogosult civil szervezetek nem találnak partnerre a közművelődési intézményekben. A kistérségi intézményi-civil együttműködéshez a népművelő tudása, kezdeményezőkézsége, mindenkor nyitott személyisége szükségeltetik. Ez új szemléletű, hosszú távú gondolkodással, helyi társadalomról tudományos igényű ismerettel rendelkező népművelőket feltételez. Szinte reménytelennek tűnik a helyzet, ha a szakmai műhelyek hiányára, az internet nyújtotta lehetőség kihasználásában tapasztalható meddőségre gondolok.

Meg kell tartani azt a mozgásteret, amelyben a kultúra azt a minőséget nyújtja az embereknek, amely élhetővé teszi a hétköznapokat. Amelyben a közösségi tér nem a kultúra nélkülözhetőségét jelenti, hanem a kapcsolatépítés, a kölcsönös figyelem helyszínét, amelyben kiderül, hogy a Közművelődési Tanács stratégiai partner. Ha a szakma és a non-profit szektor képviselői között párbeszéd kezdődne, az nagymértékben elősegítené a közművelődés megújulását. Ennek a meg nem kezdett folyamatnak lényeges eleme, hogy az intézményi közreműködés mennyire képes elősegíteni a civil érdekek egyenrangúságát az önkormányzati szektorral való partnerségben. Nincsenek evidenciák, hiszen a közművelődés, de a civil szervezetek törekvései is az önkormányzatok felvilágosultságának és elkötelezettségének függvénye. Ehhez olyan partneri viszony szükséges, amelyre a népművelők jelentős része nem készült fel. Ennek belátása pedig nem kérdés, hanem tény.

Egy sajátos civil-népművelői szemszögből hivatásról, etikáról és tehetetlenségről írtam, nem oktató céllal, inkább a figyelem felkeltés szándékával, hiszen hivatásunk, mozgásterünk megtartása a tét.

F. GÁL SÁNDOR

A Székelybőí Falutalálkozó, könyvbemutató, emlékműállítás

Elkészült az első könyv Székelybőről a 675 éves jubileum tiszteletére. Megmozgatott egy faluközösséget, mivel számosan előkeresték a ládafiából féltve őrzött régi családi fényképeiket, előkeresték a régi szötteket, edényeket, és megírták emlékeiket. A könyv örök érték, mi letettük utódaink asztalára.

Mindennél nagyobb jelentőségű a Falutalálkozó megrendezése. Az előkészület során hihetetlen összefogással kapcsolódott be mindenki a munkába, ami példaként szolgál a későbbiekben. Beigazolódtott, hogy csak közösen sikerül falunkat szépíteni, építeni.

Rendbe hoztuk a romos Kultúrotthont, lefedtük a kutat, megjavítottuk a csorgót, javígtattuk, köveztük a sáros utunkat, rendet raktunk a templom körül, emlékművet állítottunk a két világháború hősi halottainak.

Boldoggá tesz minket az a tudat, hogy megnégyszereződött egy napra Székelybő lakossága és a Falunap Bákótól Petrozsényig, Érdtől Brassóig minden elszármazottat hazaszólított. Mert hazajöttünk mind. Egymásra ismertünk, ha 30–40–50 éve nem találkoztunk is. Jó volt együtt! Érdemes ilyen pillanatokért dolgozni!

A Falutalálkozó Meghívója hí-

ven utal a gazdag programra. Az ökömenikus Istentiszteleten az esperes úr, plébános úr, a tiszteletes úr szívet melengető ünnepi beszédét meghatottan hallgattuk. Borbély Mihály alpolgármester és Maros megye küldötte, Kerekes Károly országgyűlési képviselő köszöntőjükben biztatást adtak a hogyan-továbbhoz.

A Falunap előkészületei hatalmas összefogásra, munkára sarkalltak mindenkit! A falubeliek erőn felül dolgoztak, adakoztak. „Segíts magadon, s az Isten is megsegít”... most segítgettünk magunkon, de a további külső segítség nélkülözhetetlen!

Az emlékmű, melyre eztán készül a turulmadár

Akik támogatták a könyvet, Falunapot, nem dobták ki pénzüket az ablakon, itt megsokszorozódott minden lej!

Isten fizesse meg a segítséget! S Isten tartsa meg a szokásukat! Mert itt sok feladat van még.

Süllyed el a falu a sárban, út kell ide. Ha út van, akadhat vállalkozó is, aki valamit kezd ebben a szép kicsi faluban. Ma még parlagon hever a határ java része.

Hat kicsi iskolás gyermekünk Mosonba, Sárdra jár naponta gyalog román iskolába. Ők magyar gyermekek. Iskolabuszra lenne szükség, ami behordhatná naponta őket Szeredába magyar iskolába. Feletteseinket kérjük, segítsenek ebben!

Székelybőt semmi sem köti össze a külvilággal. Ha netán beteg valaki, gyalogolhat az orvoshoz Szeredába. Kellene egy falugondnok, aki intézze az ügyeket. Tudomásunk van olyan faluról, ahol van falugondnok. Itt is kellene! Ezt nem tudja a falu megoldani, csak a választott vezetőink. Reményeink szerint meg is tesznek mindent, hogy mindez sikerüljön! Omladozik a műemléktemplomunk, meg kell menteni a teljes pusztulástól. Amikor országszerte épülnek az ortodox templomok, kell legyen anyagi segítség a magyar templomok megmentésére is.

Kérjük, ne engedjék, hogy egy ilyen szép templom összeomljon. Vállaljuk a munkát ami ránk

tartozik, kérjük, segítsenek anyagilag, mert külső segítség nélkül nem megoldható mindez.

Jó Teremtőm, tudod-e, hogy itt vannak a kövek, itt vannak a fűvek, erdők, egy külön kis világ egészen itt van a hegyek karimája között?

Tudod-e, hogy itt még nem volt az özönvíz óta új olajág, mely a békét hirdette volna, tudod-e, hogy emberi láva ég, tüzel mindenütt

körülötte?

Tudod-e, vagy csak megfeledkeztél róla, hogy itt is úgy énekelnek egész nap a madarak, mint a földnek többi sok részén, s téged dicsérnek? Tudod-e, hogy a rigó teleszájjal kiáltja a reggelt, s a csalógány a hold útját kíséri zenével?

Tudod-e, hogy a patakok is oly szépek itt, hogy párfjukat keresni kellene akárhol, s hangjuk

milyen erdei vad szimfóniát játszik? Tudod-e, hogy itt a virágok tarkábbak, mint

máshol a lélek, a földnek, fának, bogárnak is szava van és beszél és sír és kacag, ámde hogyan

hallanák hangját, ha innen a segélykiáltás sem

hallatszik messzire?

Tudod-e, hogy itt is emberek élnek, kik annyit dolgoznak, hogy lelkük szakad meg belé, életük örökös kínlódás, s fájdalomak sortüze

oltja ki mécsük? Tudod-e, hogy tehozád fordulnak,

tőled várják sorsuk jobbra fordulását?

Jó Teremtőm, tudsz-e valamit róluk?

Bözödi György: Otthon így szoktam szólni című versét akár Bőről is írhatta volna, reméljük, hogy sem a Teremtő, sem Feletteseinket nem feledkeznek meg Székelybőről!

SZENTE KINGA,
a Székelybőért Egyesület elnöke

A sor elején az egyesület elnöke.

Az emélmű megáldására készülén

*„Nincs más testvérem, csak magyar.
Ha virrasztok, miatta állok poszton,
Csak tőle kérek kenyeret
S csak ő, kivel a kenyeret megosztom.”*

(Dsidá Jenő)

Testvérek vagyunk. Nemzeti zászlónk áll a poszton, ahol éberen, virrasztva figyelünk egymásra. Jelen vagyunk általa, s jelenlétünk közössége erőt ad, amelyben lelkiileg, szellemileg, s fizikális valónkban is növekszünk. Nem tűnhet el senki és semmi nyomtalanul közülünk, mert egymás őrei vagyunk, amíg mindannyian ugyanazt a lobogót tartjuk, amíg ugyanaz a zászló inti magához tekintetünket. Táplál bennünket, magyarokat, határon innen és túl, mert a közös sors egyben közös kenyér is, amelyet megosztanunk nem annak elaprózódását, sokkal inkább megsokszorozódását jelenti.

A nemzeti zászló, amelyet Érd küld Székelybő lakóinak, ezzel a szándékkal érkezik Önökhöz. Testvértől a testvérnek. Magyartól a magyarnak. Szerény, de olyan névjegyként adjuk át, amelyen tizenötmillió aláírás található, s közös lakóhelyeink között Székelybő is szerepel. Olyan helyként, ahol otthon lehetünk, ahogy Érden, Szatmárnémetiben, Zentán, Pozsonyban, miként minden helyen, ahol a magyar trikolorót

szívünkbe szőtte az élet.

T. MÉSZÁROS ANDRÁS
Érd polgármestere

Székelybő a történelem hullámverésében

Van Maros megyében, a hajdani Maroszéken egy aprócska, rejtőzködő falu, amelynek a múltja sokkal gazdagabb, mint jelene, s talán a jövője. Van, lehet egyáltalán még egy olyan település a világon, amelynek 440 évvel ezelőtt, 1567-ben több volt a lakója – szám szerint 150 – mint 2007-ben? A Marosvásárhelytől légvonalban alig 12 és fél kilométerre fekvő, de szinte megközelíthetetlen Székelybő – csodálatosan zengő neve ellenére! – középük tartozik.

Az ember ennek hallatán és láttán irigykedve gondol az egyesek által sötétnek aposztrofált középkorra, amikor gyalog, lovon és szekéren minden település megközelíthető volt. Nem így a 20. vagy a 21. században, amikor Székelybőre rásütötték a megközelíthetetlen billogot. És sok-sok aprófaluhhoz hasonlóan az analfabéta akadémikusnő és suszter férje, a Ceausescu-szörnydiktatúra halálra ítélte. Mit tudtak ők arról, hogy milyen konnotációi vannak az egyik nagyon régi szavunknak, a „bő”-nek, vagy annak korábbi változatainak, a „böv”-nek és ezernyi változatának?

Mit tudtak ők arról, hogy a Székelybő falunevünk – miniatűr jellegében – magában hordozza az egész Székelyföld viharos történetének mélységeit és magasságait.

Itt és ekkor: a halálos ítélet, a felszámolás, a letarolás rémének kimondásakor kezdődött a kapcsolat Székelybővel. Sorra jártam a földgyalu torkában rettegő falvakat. A vízzel elárasztott Atlantiszként a hullámsírba temetett Bözödújfaluvá, az európai szellem és vallástörténet európai tolerancia legszínesebb szigetével kezdve jutottam el Székelybőbe. Ahová – minő véletlen! – a lakásgondokkal küszködő – impozáns házukat, vagyonukat a kommunista diktatúra egyszerűen kisajátította – dr. Székely Bálint, a két világháború közötti marosvásárhelyi irodalmi, művészeti élet legjelesebb mecénásának, Székely Józsefnek – aki Móricz Zsigmondot is vendégül látta – a fia próbált menekülni.

Székelybő elemi erővel hatott rám! A gyümölcsfái árnyékában és pompájában meghúzódó, a két templomos falu a megnyugvás, a biztonság szigeteként villant elém.

Akkor értettem meg igazán a székelybőiek szülőföldjükhöz való ragaszkodását!

Micsoda föld lehet, amelyhez ilyen hűséggel lehet ragaszkodni? Csodálatos föld!

Beletemetik az ősokeket, a szülőket, a rokonokat, testvéreket és kikél belőle az erdélyiség legszenyebb fogalma: a szülőföldhöz, az otthonhoz való ragaszkodás ezer és ezer kilométereket, világrészeket egymástól elválasztó és mégis összetartó ereje, amelyet csak mi értünk meg, akik itt születünk. Székelybőben és Székelyföldön, amikor megérkezik a messzire, idegen országba vagy világrészre elszármazott sorsosunk, nem azt kérdik, hogy „Itthon vagy?”, „Hogy van a család?”, hanem azt: „Hazajöttél?”

A kérdésben sűrítve minden benne van, amiért élni és hazajönni érdemes.

Székelybő az idén ünnepli első írásos említésének 675. évfordulóját. A pápai tizedjegyzékben a falu nevét az elsők között jegyezték fel. A falu falójában azóta alig változott, hiszen a 14. századi „sziklagörgető” magyar nyelvben a „bő”-t „beu”-nak vagy „bev”-nek írták, ami ugyanazt jelentette.

Az évforduló tiszteletére a falu megmentéséért létrejött a Székelybőéri Egyesület, amely a magyarországi Érdtől Amerikán át Marosvásárhelyig mindenhol lelkes támogatókat tud maga mögött. Az első írásos említés 675. évfordulója a legelső Székelybői Falunap tiszteletére kis füzetet, Székelybőt ismertető és bemutató könyvet jelentettek meg. Ne várjon senki történészek, néprajzkutatók által több évtizedes kutatómunka alapján összeállított falunomográfiát. Ezt a könyvecskét a szeretet, a Székelybőhöz való önzetlen ragaszkodás gyöngyözte ki magából. Amolyan figyelmeztetőként, hogy helytörténészek, néprajzkutatók fedezzék fel Székelybőt, a sosem hallott-látott települést!

E figyelmeztetés jegyében kap történelmi háttérrel és dimenziót, mindaz, amit Donkóné Simon Judit Érden, Papp Enikő és Szenté Kinga Marosvásárhelyen tett és tesz: behordani, magtárba gyűjteni mindent, ami Székelybővel kapcsolatos. Mert Székelybőről – a levéltári iratokon kívül – soha senki semmit nem írt! Pedig ennek a falunak közel 300 éves református felekezeti iskolája van, római katolikus ennél is régebbi.

Forgatom a marosszéki református vizitációs jegyzőkönyv második kötetét. Székelybőnek 1716-tól – Nagy Mihály személyében – református oskolamestere, tanítója van. Nagymúltú családok neveit sorolják a különböző katonai összeírások, lustrák. Az ember érthetetlenül áll a már-már végzetszerűnek tűnő végkifejlet előtt: egy ilyen gazdag múltú falunak végképp el kell tűnnie?

Nem, ez rémálomnak is szörnyű lenne! Talán ez a legelső székelybői falutalálkozó, falunap és a településről megjelent kis kötet életet lehel az elzárt völgybe. Nincs más választás: ilyen apró, rejtőzködő, halálra és felszámolásra ítélt falucskából is újjászülehet – és újjá kell születnie – az erdélyi magyarságnak.

Akik most ma Székelybőt ünnepejük, merítsünk a költészetből, amely rejtett energiákat és lehetőségeket villant föl, az egész nemzet figyelmét irányíthatja az ilyen aprófalvakra.

„vannak vidékek gyönyörű tájak ahol a keserű számban édessé ízesül

Be se fértünk a templomba

*vannak vidékek legbeliül
szavak sarjadnak rétjein
gyopárként sziklás bércein
szavak kapaszkodnak szavak
véremmel rokon a patak
szívemben csörgedez csobog
télen hogy védjem befagyok
páncélom alatt cincogat
jeget pengető hangokat
tavaszok nyárok őszeim
maradékaim s őseim
vannak vidékek viselem
akár a bőrt a testemen
meggyötörten is gyönyörű
tájak ahol a keserű
számban édessé ízesül
vannak vidékek legbeliül”*

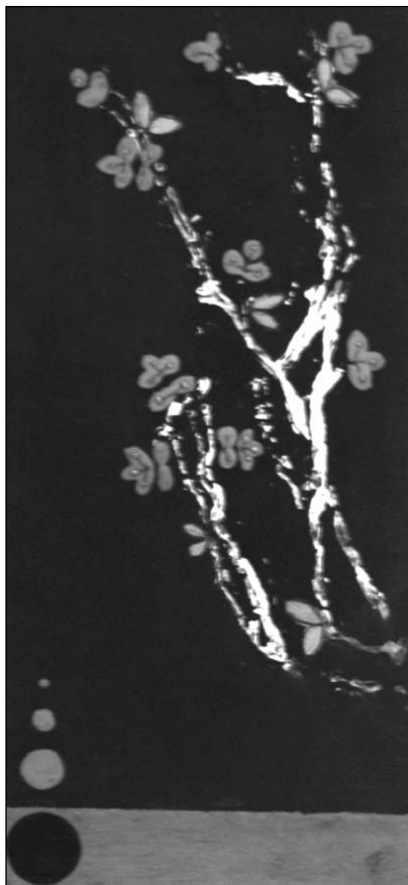
(Kányádi Sándor:
Vannak vidékek, Előhang)

Hinni kell, és nagyon kell hinni: Székelybő fönixmadárként újjászületik! És elkészül a nagyvilággal összekötő út is, és lelkünket gyógyítani ide fogunk jönni mi, magyarok, akik egymás ellen annyit vétkeztünk.

Székelybő történetében 2007. augusztus 4-vel új korszak kezdődik. Élettel telik meg a két templom, élettel telnek meg a lakóházak, gyerekek és fiatalok nevetése veri fel az utcák csendjét. 675 év után mindent lehet, csak feladni nem!

TÓFALVI ZOLTÁN

Szabó Ildikó: Ág

A faluban megkondult a nagyharang

30 éves a dobai citerazenekar

A szilágysági ember leginkább a praktikus megoldásokat kedveli, de a tövisháti még inkább. Ezért a két Doba, Kisdoba és Nagydoba, egy falunap alkalmával egyszerre több dolgot is megünnepelt: felavatták az új műutat és az új foci pályát, aláírták a magyarországi Kaskantyú polgármesterével a testvér-település-szerződést, megünnepelték a faluközösség 355 éves iskoláját, kitüntették pedagógusait és megünnepelték a harminc éves citerazenekarukat. Hogy ez kevés, vagy sok, azt mindenki maga döntse el, de egyben próbálják is utánuk csinálni.

Alulírott a citerazenekar alapító karmestereként sok téli estét töltöttem el a dobaiakkal a régmúlt időkben, amikor még nem igen volt más szórakozási lehetőség a Szilágyságban, de másfele sem, az országban. Öröm volt hallgatni a szép népdalaikat s azokat citerára alkalmazni, a népdalkórossal csokrokba fonni, színpadra vinni, különböző alkalmakkor előadni. Az 1970-80-as években sokszor gyalog, vagy jobb esetben rettenetesen füstölő, környezetszennyező autóbusszokkal jártuk a Szilágyságot. Majd-

nem minden sáros, a külvilágtól elszigetelt faluban megfordultunk legalább egy alkalommal egy-egy téli hétfégen. Ezek az alkalmak ünnepnapok voltak úgy az előadónak, mint a közönségnek, a nagyritkán elkészült fotók minden esetben erről tanúskodnak. Sok alkalommal ellátogatott próbáinkra és előadásainkra annak idején a kolozsvári rádió magyar nyelvű adásának szerkesztője Porzsolts Viktor, aki nagy élvezettel hallgatta a tőről metszett tövisháti népdalokat, beszéltette az ízes beszédű férfiakat, asszonyokat. Sok Dobán készült értékes hangszalagot, ittlétünk hiteles dokumentumát kellett 1985 után, a kolozsvári rádió magyar adásának beszüntetése után megsemmisítenie az akkori hatalom képviselőinek. Aztán Porzsolts Viktor egy idő után többet nem jöhetett Dobára, sőt énekes riportjait sem közvetítették már. Csak véletlenül jutott tudomásunkra, hogy „le van tiltva, mert Németországba repatriált”. Egy darabig nem hallatszott dobai népdal a kolozsvári műsorban, csak elvéve a bukaresti rádióban és összesen kétszer a Kossuth rádióban, bár ezt sem tudtuk még mi sem, hogy milyen

úton-módon juthattak oda ki a Porzsolts-féle felvételek.

Talán 1982-től vette át Porzsolts Viktor helyét Balla Zsófia, hajdani kolozsvári zeneiskolai osztály- és évfolyamtársam, aki szintén nagy szeretettel hallgatta, rögzítette, kommentálta és közvetítette produkcióinkat.

Az együttes eljutott, a hajdani fesztiválok ürügyén, Kolozsvárra, Szatmárnémetibe, Besztercére, Marosvásárhelyre is. Egy ilyen fellépés alkalmával ismerkedtünk meg a marosvásárhelyi színházban, a hasonló felállású mezősámsondi ének- és citeraegyüttessel, és vezetőjünkkel, Szász Mária tanárnővel. A két együttes egyből barátságot kötött egymással, ami több látogatást, műsorcsere-t, közös fellépést eredményezett. A sok szép emlék közül hadd eleve-nítsünk fel néhányat. Marosvásárhelyen a dobaiak színes szép népviseletére, faragásos, lófejés cíteráira igen felfigyeltek a fotóriporterek és a magyar közönség, akik közül majdnem senki nem tudta, hogy merre található a térképen a falu, vagy a Tövishát-tájegység. Az egyik házaspártól valaki nagyon meg akarta vásárolni a cíterát, de nem volt nála elegendő pénz s csalogatta őket, hogy közel lakik, menjenek el vele, otthon kifizeti a hangszeret. El is mentek, de nem ismervén a várost visszafele eltévedtek. Románul nem igen tudtak s a milicista sem (akart tudni) magyarul. Végül mégis megértette, hogy nekik hamarosan színpadra kell lépni, s ha nem, akkor abból még a milicistának is kellemetlensége származhat, mert nem akármilyen alkalommal kerültek ők Marosvásárhelyre. Így szállóigévé vált a dobaiaknál, hogy „Kokas Feriék díszkísérettel érkeztek a marosvásárhelyi színházba!”

Egy másik, arra a korhangulatra jellemző epizód a mezősámsondi dobai látogatása alkalmával történt, akik úgyszintén addig soha nem jártak a Szilágyságban. Zilahon megállva megcsodálták Fadrusz csodálatos Wesselényi szobrát. S persze, nem történhetett seholy olyan esemény, amire nem

Sikeres fellépés 2007-ben a zilahi EMKE–Magyar Házban

Skultéty Csaba emlékezetes könyvbemutatója után a szerző gratulál, megköszönve a citerazenekar szereplését

figyelt volna fel az akkori hatalom, főleg, hogy ezek túl hangosan és sokat beszélnek magyarul Zilah főterén. Miután kiindultak Zilahról, tetőfokára hágott a jókedv is az autóbuszban, egyik nőta a másikat követte, s egyszer csak egy kő ripityára törte az autóbusz szélvédőjét. Egyből megdermedt a levegő is az utasok között. Föleszméltek, hogy itt egy diktatúra kel- lős-közepén magyarul hangoskodni nem tanácsos. Telefonálgatás,

kilincselés jobbra-balra, segítsen, aki tud, s találtak jó magyar szereplőket, akik segítettek, hogy ne hiúsuljon meg a találkozó. Estére minden a helyére került, a találkozó még jobban sikerült, mint várták volna, mert a meleg fogadtatás, a szép népművészeti kiállítás, a jellegzetes szilágysági szóttesminták, a jó bor és együtt éneklés, citerázás öröme minden kellemetlenséget elfeledtetett.

Most, harminc év után sok ha-

sonló emlék, epizód jutott eszükbe az egykori szereplőknek, akik az óta már görnyedt hátú nagyszülőkké lettek. Sok egykori citerás már eltávozott az élők sorából. Rájuk is szépen emlékeztek, az összegyűltek. Minden egykori hangszeres, énekes és egykori, még élő dobai pedagógus díszoklevelet kapott, majd egy-egy a régi repertoárból összeállított népdalcsoportot adott elő a citerazenekar elő- és utójátéknak. A citeraegyüttes az utóbbi időben igen népszerű szereplője lett a szilágysági magyar települések falunapjainak, de már Magyarországon is járt többször és érvényes meghívása van immár a testvértelepülés ünnepeire is.

Örvendetes, hogy a megemlékezésen ott volt a falu aprajagya és sok fiatal együtt énekelte a népdalokat szüleivel, nagyszüleivel, a hajdani és mostani együttes tagjaival. Hasonló rendezvények alkalmasak lehetnek annak tudatosítására, hogy a mi örökségünkkel nekünk és gyerekeinknek kell sáfarkodnunk. Ezt már igazán nem bízhatjuk másra, de nem is akarjuk, mert ennyi szépség minden erdélyi magyart megerősít hitében, hűségében. S erre talán soha nem volt ilyen nagy szükség, mint mostanában.

GÁSPÁR ATTILA

Kikerics-virágzás Segesvár rétjein

1993 őszén, Farkas Miklós tanár úrnak, a segesvári Gaudeamus Alapítvány elnökének kezdeményezésére, a helyi középiskola magyar tagozatának diákjaiból létrejött egy néptáncegyüttes, amely később felvette a Kikerics nevet.

Az együttes első vezetője Buzogány Melinda tanárnő volt, 2000-ig, amikor Borbély Kiss László tanár vette át az irányítást. Felesége, Borbély Kiss Edit, szakmai irányításával, majd aktív oktatói szerepvállalásával kezdettől nagyban segítette férje munkáját. Közvetlenül a megalakulás után, a táncegyüttes jelentős szakmai segítséget kapott a székelykeresztúri Pipacsok Néptáncegyüttestől, Mátéfi Csaba táncoktató koreográfus személyében.

Az együttes életében minőségi változás 2000-től kezdődött, elsősorban az igényesebb szakmai közönség elé való kilépés következtében. A csoport, újabb kapcsolatainak köszönhetően, rendre részt vett Erdély fontosabb néptánc találkozóin, fesztivál-

A sóvidéki után – a gimnazista csoport a Sós-kút-fesztiválon (Székelykeresztúr, 2005)

A segesvári ProEtnica-fesztiválon minden évben több Kikerics-csoport van jelen (ProEtnica, 2005)

jain, versenyein. Az ezeken szerzett tapasztalatok meghatározták az utóbbi évek irányvonalát, teendőt, szervezettebbé és hatékonyabbá vált a pályázati munka is. Így, szerencsére az épp ez idő tájt főleg az Anyaország felől kibővülő pályázati lehetőségek jobb kihasználása következtében, sikerült a tánccsoport anyagi eszköztárát gazdagítani (több rend népviselet megvásárlásával, elkészítésével, alapvető hangtechnikai eszközök beszerzésével). A pályázatok mindegyikét kezdetben a Gaudeamus Alapítvány tette lehetővé és támogatta.

Egy magyarországi támogatás segítségével sikerült megvalósítani a tánccsoport vezetőinek régi álmát: a Segesváron 15 éves szünet után újból beindult a táncház 2001 ősztől, több mint egy évig működött. Működtetésében igen nagy szerepet játszott a marosvásárhelyi Maros Művészegyüttes zenészeinek lelkes hozzáállása, Moldován Horváth István, Bőr Hunyadi Gyula, Marton László, Simon István és Gyárfás Róbert személyében. Szintén e nagyszerű zenészeknek köszönhetően valósult meg az együttes számos belföldi és külföldi fellépése is.

A minőségi előrelépés legfontosabb része a hat utánpótláscsoport beindítása és működtetése 2003-tól, hat korosztályban, az óvodásoktól a nyolcadikosokig. Az utánpótláscsoportok elindításában, irányításában és oktatásában Borbély Kiss Edit tanítónőnek volt és van nagy szerepe, egymaga négy kis csoportot vezet.

Igazi cigányos – nemcsak a színpadon (ProEtnica, 2004)

Dávid Ibolya elnök asszony gratulál a táncosoknak (ProEtnica, 2005)

A belföldi fellépések köre kiszélesedett: a táncegyüttes visszatérő vendége a nagyszerű, országos méretű ProEtnica, Romániai Kisebbségek Fesztiváljának, ami minden évben Segesváron kerül megrendezésre, ezenkívül a hagyományos székelykeresztúri Sósút-fesztiválnak, a székelyudvarhelyi Gyermektánccsoportok Találkozójának, valamint a nyárádmenti településeket „végigjáró” Vándorcsmizmatalálkozóknak. Jelentős sikerként értékelendő, hogy az RMDSZ és a Communitas Alapítvány által a 2004-ben először megszervezett Médiabefutó Országos Tehetségkutató Verseny regionális döntőjére két csoport is továbbjutott, egy-egy műsorszámmal.

A külföldi turnék elsősorban a keszthelyi, a kiskunfélegyházi és a békéscsabai kapcsolatok eredményei, melyeknek köszönhetően e városok környékének (Balaton-felvidék, illetve Kiskunság) több települését is többször meglátogatta a táncegyüttes az utóbbi évek során.

A Kikerics Néptáncegyüttes(ek) tánci felölelik Erdély és a Kárpát-medence valamennyi néprajzi tájegységét. Jelenleg a tánckészletet székely, kalotaszegi, szatmári, sóvidéki, nyárádmenti, felcsiki, erdővidéki, rábaközi, valamint dunántúli táncok képezik.

Ma a Kikerics Néptáncegyüttesben csaknem 180 tag táncol, nyolc csoportba szerveződve, az óvodásoktól a középiskolásokig. Ez a már-már mozgalom szintjére emelkedő megvalósítás, a segesvári magyarság számát tekintve, szép eredmény. 2005 tavaszán, a fentebb ismertetett nagyszerű múlt és megannyi siker után, megtörtént a táncegyüttes jogi személyként való bejegyzése is, Kikerics Kulturális Egyesület néven. Ez azonban nem egyszerűen csak néptáncmozgalmi sikertörténet Segesváron, hanem a helyes önazonosság-tudatra és világszemléletre való nevelés, az erkölcsi-esztétikai és főleg a nemzeti nevelés egyik leghatékonyabb eszköze a térségben. Az egyesület feltett szándéka nem csak színpadra vinni a néptáncörökség-gyöngyszemeket, hanem a tanult értékeknek a személyes, mindennapi életben való megőrzése is. Manapság, amikor a segesvári utcákon egyre kevesebb a magyar játszótárs, amikor a helyi vegyes tannyelvű iskolákban egyre ritkább a helyes és ízes szép magyar beszéd, és a magyar fiatalok között mind több a vegyes házasság, ennek a munkának a jelentősége mindenek fölött való.

Csak tiszta forrásból...

Vidékfejlesztési konferencia és Boldog Gizella szobrának avatása Erdélyben

A Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség évek óta rendszeresen szakmai tapasztalatcserét, látótutat szervez tagjainak Erdélyben. Partnerei a vértessacsi székhelyű Falufejlesztési Társaság, Erdélyben a Romániai Magyar Közgazdász Társaság, a Szentkirály – Szent István nevét viselő települések Szövetsége és Hármásfalva (Csokfalva, Székelyszentistván, Atosfalva) Református Egyházközössége. A programok mindig államalapító királyunk ünnepéhez, a Hármásfalui Szent István Napokhoz kapcsolódnak. Idén, augusztus 18-án emlékeztetést volt a Szent István Ünnep. Felavattuk Boldog Gizella gyönyörű szép márványszobrát Atosfalván, Simorka Sándor, a Pest megyei Káván élő szobrászművész alkotását.

Augusztus 20 a magyarság egyik legszebb ünnepe, ezen a napon ugyanis a nemzet nem valamiféle kudarcot, vereséget megörökítő évfordulóra emlékezik, hanem az építést, az alapítást, a teremtést ünnepli: egy sikeres nép sikeres királyának ünnepe ez mondta Markó Béla ünnepi beszédében. A szoboravatáson részt vett Tőkés László, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke. Tőkés László úgy vélekedett a kis nemzeteknek is van jövőjük, kisebbségstudatukat legyőzve megmaradhatnak a nagy népek tengerében. Jelképesnek nevezte, hogy itt, Hármásfaluban, a nemzeti összefogás jegyében ünnepelnek, és ezáltal jó példát szolgáltatnak az erdélyi magyarságnak.

A szobrászt Nagy Júlia a Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség ügyvezetője mutatta be. A művészt erősen foglalkoztatja a magyar történelmi múlt, ehhez kapcsolódva kell megemlíteni Szent István, a 2002-ben Csokfalván felavatott Szent Imre és Atosfalván a most felavatandó Boldog Gizella szobrát. „Álmodjunk egy jobb, különb, emberibb világot” – fogalmaz a művész egy írásában, ezt kívánom valamennyiünknek. Ez nagyon is egybecseng a szobor elkészülését támogató közösségek, szervezetek alapállásával, határok nélküli egymásra találásával.

Lám újra és újra itt vagyunk, együtt vagyunk, most Simorka Sándor gyönyörű szép Boldog Gizella márványszobránál, azonosságtudatunk csörgedező forrásai hangjait halljuk, most jön a legtöbb nagy kérdés: kik vagyunk, honnan jöttünk, merre tartunk...

Röviden bemutatjuk Simorka Sándor szobrászművészt, Boldog Gizella márványszobrának alkotóját. 1961. október 3-án született a Szabolcs-Szatmár megyei Kemecsen. Iskoláit a szomszédos Leveleken végezte. 1976-ban felvették a szegedi Tömörkény István Művészeti Szakközépiskolába, a szobrász szakra. Tanárai a klasszikus művészet szeretetére, megismerésére tanították. A Képzőművészeti Főiskolán Kő Pál volt a mestere, ugyanitt elvégezte a művészképzőt is. Jelenleg a Pest megyei Káván él családjával, egy kis parasztházban. Saját galériát hozott létre a faluban, ahol meg lehet tekinteni legújabb munkáit.

Köztéri alkotásai: 1989 Prüg, II. Világháborús

Emlékmű, 1989 Csanádi utcai iskola, portré, 1990 Levelek, II. Világháborús Emlékmű, 1991 Bekecs, Turulmadár, 1992 OTP Bp. XVII. kerületi fiók, Díszkert, 1995 Szerencs, Görögös domborművek, 1995 Szerencs, Oroszlánok múkóból, 2000 Bénye, Szent István, 2001 Gomba, Szent István, 2002 Hármásfalva-Csokfalva, Szent Imre, 2002 Bp. XVII. kerület, Deák Ferenc, 2007 Hármásfalva, Atosfalva Boldog Gizella.

Mű és alkotója legtöbbször nagyon is egymásra hangoltan jelenik meg. A mű kifejezi alkotóját, s az alkotóból következik a mű. Simorka Sándor munkáit ismerve az a megérzésünk támad, hogy mű és alkotója mennyire egy. Mert Simorka Sándor maga az elevenség, maga a mozgékony, aki szinte sohasem nyugszik meg, akinél ez az energia mindig valamilyen szoborban, képzőművészeti alkotásban ölt testet. Mert ezek a művek oly elevenséget mutatnak, amely nagyon is megfelel az alkotóművészi személyiségjegyeknek. Ez azonban az alkotóművésznél kifejezetten jó tulajdonság.

Simorka Sándor mozgékony, elevensége, a személyiségbeli tulajdonság-együttesnek megfelelő plasztikai, térbeli világot teremt. Műveit látva az a benyomásunk, az a hangulat ragad meg minket, hogy a művész mennyire sokfelé viszi szét tehetségét a szobrászatban és úgy általában. Ő szinte minden technikában és témában otthon van a szobrászatban és a képzőművészetben.

Először is igen-igen érzékenyen mintáz szobrot, kiplasztikát, villódzóan elevenen mintáz, barokkos gazdagsággal. Itt megemlíthetjük, hogy tehetsége okán igen kedves növendéke volt a mesternek, Kő Pálnak.

Ugyanakkor rendkívül finom, mívesek érmei, domborművei, nagy beleélési képességgel születnek meg alkotásai, mindig azonosulva a témával, a személyel.

Munkásságára jellemző a historikus érdeklődés. Ugyancsak jellemző egyéniségére, hogy mintázni,

faragni, rajzolni, festeni egyaránt szeret. A formai gazdagsághoz, elevenséghez kapcsolódik szemléletének személyessége, a szubjektív megközelítés, egyfajta romantikus alapállás, amellyel kapcsolatban egy új művészeti csoportot is létrehozott.

Ehhez a gondolati alapálláshoz híven, szereti műveinek témáját a múltból meríteni, világát jellemzi egy sajátos szenvedély, a világ iránti érdeklődését a hevület, ami a romantikára erősen jellemző: a lélek lázadása.

Nietsche írja, hogy „Csak a jelen magasabb erőiből értelmezhetitek a múltat”- a művésznél is így van ez, mindig a „Jelen magasabb erőiből” tekint az éppen témájával választott történelmi személyiség életművére és a nagy kérdések megválaszolására. Közhelyek nélkül, harmonikusan illeszkedik műveiben a forma gazdagsága, a mintázás elevensége, a lélek lázadása és a történelmi személyiség karaktere.

Eroősen foglalkoztatja a magyar történelmi múlt, ehhez kapcsolódva kell megemlíteni Szent Istvánt, Szent Imre és a most felavatott Boldog Gizella szobrát. „Álmodjunk egy jobb, különb, emberibb világot” fogalmaz a mővész egy írásában, ezt kívánom valamennyiünknek, mely nagyon is egybecseng a szobor elkészülését támogató közösségek, szervezettek alapállásával, határok nélküli egymásra találással. Lám újra és újra itt vagyunk, együtt vagyunk, most Simorka Sándor gyönyörű szép Boldog Gizella márványszobránál – azonosságtudatunk csörgedező forrásai hangjait halljuk, előjönnek a nagy kérdések.

Talán soha nem volt ennyire időszerű a BKNSZ és az erdélyi partnerekkel együtt megrendezett vidékfejlesztési konferencia, melynek témája a falu jövője az összefogás volt.

A konferenciát az újonnan megépített székelyszentistváni Református Gyülekezeti Házban tartottuk. Részt vettek Hármásfalu gazdálkodói, jeles személyiségei, kibédi és más érdeklődők a Kis-Küküllő mentéről. A közös gondolkodást Kiss Dénes református lelkész, Somai József közigazdász, a falu szülötte és Gódor András, a BKNSZ elnöke, a Pest megyei Közgyűlés képviselője, Dány község polgármestere indította el.

A falu jövője az összefogás – a szövetkezés – hangsúlyozta előadásában Somai József az RMKT elnöke (Kolozsvár). A társulás és szövetkezés olyan lehetőségként tárul fel az erdélyi és romániai vidék

lakóinak számára, amely csökkentené a vidéki gazdasági szereplők atomizálódását és gazdasági kiszolgáltatottságát. Ugyanakkor lehetőséget nyújtana a piacon a kedvezőbb tárgyalási pozíciók kialakítására, kedvezőbb üzleti nyersanyag- és termékárakban való kiegyezésre, az állóeszköz-kapacitások hatékonyabb kihasználására, nagyobb termékmennyiségek elérésére, piackutatással, hirdetésekkel kapcsolatos marketingtevékenységek finanszírozására.

A társulás és szövetkezés a piacgazdasággal rendelkező országokban, az elfogadott politikától függetlenül, bebizonyította hozzájárulását a tulajdonfelaprózódás romboló hatásainak csökkentéséhez és a többletermelés krízishatásaitól való megóvásában. Elsősorban az értékesítési és beszerzési társulási és szövetkezési formák ajánlottak, a fejlett gazdaságok sikeres példájából kiindulva.

A fejlett gazdaságokban a mezőgazdasági szövetkezetek különösen a piaci funkciójukat fejlesztik, amelyek elválaszthatatlanok a termelési szereptől, ami a mezőgazdasági terméket előállító farmoké marad. Bár a vidéki szövetkezetek fejlesztése és létrejöttük támogatása a beszerzés, feldolgozás és értékesítés területén már 1997-ben a kormányprogram része volt, e kezdeményezések gyengéknek bizonyultak, reális hatásuk alacsony volt a vidéki gazdaságra nézve.

Romániában az ezredfordulón a mezőgazdasági erőforrásokat hasznosító társulási formák háromfélék: egyszerű társulások (jogi személyiség nélkül), mezőgazdasági társaságok (jogi személyiséggel, kereskedelmi jelleg nélkül, a társaság tulajdonosai a vagyonhoz más eszközökkel járulnak hozzá, mint a területek, a tulajdonosok felelőssége korlátolt a vagyonhoz való hozzájárulás mértékéig), valamint kereskedelmi társaságok (nem szövetkezeti elv alapján működik, de biztosítja a felaprózódott mezőgazdasági területek egyesítését). A különböző társulási formák létrejötte egy csoport tagjainak hasonló és felismert szükségletén alapszik (földterületek együttes megdolgozása, termékek együttes értékesítése stb.). A csoport tagjai szabadon társulhatnak, de ez csak akkor fog megtörténni külső készítés nélkül, ha felismerik, hogy számukra az egyéni érvényesüléssel szemben előnyt jelent a csoportos érdekérvényesítés. Nyilvánvaló, hogy a tagok ez esetben nemcsak az előnyöket, hanem a kockázatokat is közösen kell vállalják. Egy szövetkezeti elv alapján működő mezőgazdasági társaság esetében a tagok az egység profitjából részesülnének, és nem egy stabil járulékot kapnának földjeik után, ahogyan ez napjainkban Románia mezőgazdaságában elterjedt. A külső, állami vagy európai uniós támogatásoknak várhatóan Romániában is döntő szerepük lesz a mezőgazdasági termelők összefogásának ösztönzésében.

A szövetkezeti rendszer megalkotása és elterjesztése a romániai és erdélyi vidéken nehéz folyamat lesz, még akkor is, ha ennek megfelelő közpénzügyi és jogi alapot teremtenek. A mezőgazdasági hitel és a megfelelő jogi alap kérdése a szövetkezeti mozgalom elterjedésének elengedhetetlen feltétele.

A rendszerváltás utáni erdélyi vidék szövetkezeti mozgalmi számára az Európai Unióba való belépés újabb perspektívákat fog nyitni. A vidéki szövetkezeti mozgalom az erősödő piaci verseny körülményei között a fennmaradás támogatott lehetőségévé válhat, meghozva azokat a szükséges egyéni és csoportszintű felismeréseket és pozitív példákat, ame-

lyek a pszichológiai, anyagi, tulajdonszerkezeti, gazdaságszerkezeti és egyéb gáton túl az erdélyi vidék fenntartható fejlődésének alappilléreivé tehetik a ma még erőtlennek jellemezhető vidéki szövetkezeti kezdeményezéseket – mondta Somai József.

Több hozzászólás is érintette, az alapkérdéseket: „hogyan csináljunk szövetkezetet, kevés a bizalom, a példa, az együttműködési szándék és a tőke.”

A falu jövője, társadalmi, gazdasági szerepe a 21. században című előadásában Jávor Károly szakértő, VÁTI, Falufejlesztési Társaság (Budapest) kifejtette, hogy a faluközösség ma az az inkubátor, amely az

abban érvényesülő hatások révén esélyt ad a környezetével (természet, társadalom) való együttműködésre, a szolidaritásra kész genotípus fenntartására, a gazdasági tevékenységekhez is hosszútávon szükséges bizalom megteremtéséhez.

Fenntartható mezőgazdaság, autonóm vidékfejlesztés, magyarországi leader-tapasztalatok témájában Balogh Judit szakértő, Fauna Alapítvány, tartott előadást. Jó példaként említette a magyarországi Élő falu hálózat kezdeményezést.

Tanuló Régiók témában Nagy Júlia (Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség) tartott rövid összefoglalót, melynek lényege volt, az egész életen át tartó tanulás európai eszmeiségének bemutatása, az aktív állampolgárság és a foglalkoztathatóság mentén. Felhívta a figyelmet arra, hogy regionális szinten dől el a foglalkoztatásra, felnőttképzésre jutó támogatások mértéke, s ezért is erősíteni kell a szakmai és a civil kompetenciákat a döntéshozatal során.

A konferencia zárásaként a szelíd falufejlesztés egy sikeres magyarországi példáját, a falu-tanyagondnokságot és a Duna-Tisza-közi Falu-, Tanyagondnok Egyesület munkáját mutatta be röviden (időszuike miatt) Csörszné Zelenák Katalin ügyvezető.

A konferencia zárását követően, a bőséges és finom helyi ízekkel teli vendéglátás után, a szoboravatási ünnepség megkezdéséig maradt némi időnk a kötetlen beszélgetésre, ismerkedésre is.

NAGY JÚLIA

A majdnem ünnepi Brassai-hét

A 38. Brassai-hét valamivel ünnepélyesebbre sikeredett, mint az előzőek voltak. Mindenki tudatában volt annak, hogy alapításának 450. évfordulóját ünnepli a tanintézet. Az iskola vezetősége azonban elfogadta az Unitárius Püspökség javaslatát, hogy az egyházzal és az Unitárius Kollégiummal közös ünnepséget rendezzünk, s erre szeptemberben kerüljön sor. Az 1557-es országgyűlési határozat tulajdonképpen az erdélyi protestáns oktatás alapjait vetette meg, s erről a Református Kollégium is ősszel meg fog emlékezni. Sajnos, egyik tanintézet sem büszkélkedhetik azzal, hogy 450 év óta folyamatosan működik.

A Brassai-hét ezúttal is május utolsó és június első napjaira esett, 28-án nyílt meg, és június 2-án zárult. A fél 11-es előcsarnokbeli megnyitón dr. Fazakas István történelemtanár volt a műsorvezető, üdvözölte a vendégeket és a régebben nyugalmazott tanárokat. Az iskola kórusa Bázso Ferenc zenetanár vezetésével három számot adott elő, majd iskolánk egykori igazgatója, Szöllősi Ferenc szólt a megjelentekhez. Felidézte az alapítás 1957-ben megtartott háromszázados évfordulóját és a Brassai név megszerzésének körülményeit. Rámutatott, hogy az iskola miközben a régi hagyományokat tovább vitte, újakat is alapított, ilyen a Fiala Szívvel diáklap, a Brassai-kupa és a Brassai-hét, melyet 1970 óta minden tanév-

ben megtartottak. A Brassaiban olyan szellem teremtődött, melyet nem lehet elhallgatni, letagadni, hanem tovább kell ápolni. Másody Lilla IV. B osztályos Kányádi Sándor Fától fáig című versét szavalta el, majd ehhez fűződött Kósa Mária igazgató főnök megnyitó beszéde: az iskola is az adott helyzetben fától fáig halad, teljesíti kötelességét. Gazda Botond VI. A-s tanuló szavai után sor került az előcsarnok mellszobrának megkoszorúzására. Ez az idén is a VI-osok feladata volt: az A-sok a Brassai-, a B-sek a Berde-szobor előtt tisztelegtek. Délben 12-kor a két VII. osztály a Brassai-sír ünnepélyes megkoszorúzásán vett részt a Házsongárdi temetőben. Bagaméri Noémi elszavalta Reményik Sándor Torony című versét, dr. Gaal György pedig emlékbeszédet mondott felidézve a nagy polihisztor halás tanítványainak az iskolához fűződő munkásságát.

Déli 1-kor három esemény között is válogathattak az érdeklődők. Kocsis Ildikó tanítványainak szokásos rajzkiállítását a 42. teremben az igazgató főnök nyitotta meg, különösen az V. A-sok tűntek ki munkáikkal, de a VI–VIII-osok több rajza-festménye is díjat nyert. A szomszédos teremben a román katedra posztereket állított ki, ezek a tananyagban szereplő irodalmi művek szemléltető feldolgozásai. Ugyanekkor volt a fizikumban a három év után újjáéledt és

e tanévben már a 3. számához ért diákújság, a Védett Burok bemutatója. Különösen a X-es Horváth Linda és a XI-es Terschanszki Hunor szerkesztőknek köszönhető a 28 oldalas színes borítójú füzet megjelenése. Van benne vers és karcolat, interjú az iskola Szekszói tanár nénijének megválasztott német-tanárnővel, közvélemény-kutatás az egyenruháról, német oldal, teszt és humor. Délután 2-kor Fazakas István nyitotta meg a Szülőföldünk, Erdély című kiállítását a díszlépcső falújságának tárlóiban: az erdélyi múltat bemutató képeket, nyomtatványokat állított ki. Egy órával később Kassay Ildikó tanárnő és Horváth Linda szervezésében Régi Kalotaszeg címmel nyílt meg egykori ruhákat, varrattasokat, fényképeket (keresztelő, esküvő, temetés) felsorakoztató kiállítás. A délután folyamán sor került még román irodalmi körre, melyen a diákoktól írt és sokszorosított naplót (Un jurnal, un trecut – Napló és múlt) illetve osztályregényt (Tânăr și naiv – Fiatalon és naivan) mutattak meg. Volt még ötödikesek angol mese-mondó versenye és német nyelvű színelőadása a díszteremben Albert Imola valamint Benő Eszter nyelvtanárok szervezésében.

A kedd elsősorban sportnap volt, melyen az iskola három tornatanára, Kun Béla, Bárdos Lajos és Boda Attila irányította a Brassai-kupaért vívott mérkőzéseket. Ezek során minifociban a IV. A-sok legyőzték a IV. B-seket, fociban a XII. A-sok a X. C-seket, a kosarazó lányok XII. A-s csapata a XII B-sekét, a kosarazó fiúk XII. A-sai a XI. A-sokat. Kézilabdában a XII. A-s lányok bizonyultak jobbnak a B-seknél, s a XII. A-s fiúk a XI. A-soknál. A röplabdázó lányok XII. A-ból származó csapata győzte le a XI. C-seket. E napon zajlottak a sakkversenyek is Kassay Ildikó tanárnő és Timár Alpár XII-es szervezésében. Az V–VII. osztályosok közül Török Artúr VII. A-s bizonyult a legjobbnak, a nagyobb diákok sorából Timár Alpár vitte el a pálmát. E délután a román tanászék és az esti tagozat néhány műsorszámára is sor került. Az V. osztályosok Caragiale karcolatai nyomán összeállított jelenetet mutattak be Vizita (Látogatásban) címmel. Egy estis tanuló énekelt, kettő pedig szavalt. Különös érdeklődésre tarthatott számot az esti tagozat kétnyelvű búcsúzó lapja: Utolsó szó. A Brassai esti tagozatának egyetlen kiadványa – Ultimul cuvânt. Unica revistă a șeralului liceului „Brassai Sámuel” Fejér Ákos földrajztanár szerkesztésében. Mindkét címben az esti tagozat gyászkeretben jelent meg. Román és magyar estis diákok arról vallanak oldalain, hogyan is kerültek az estibe, milyen egy estis napja, hogyan szórakoznak, kirándulnak, s egy közvélemény-kutatás arra derít fényt, mit gondolnak a nappaliskolások az estisekről. E szám az 1949-től megszűnés nélkül működő esti tagozat búcsúja akar lenni. Azé a tagozaté, amelyet tavaly megszűnésre ítélték, s ősztől számúztak a Brassai épületéből. A kilenc osztály most a monostori I. Lupaş Általános iskolában húzódik meg, de jövőre onnan is kiteszik a még fennmaradó öt osztályt. Nem véletlenül vallja egy X-es, hogy „mi is diákok és emberek vagyunk”, mert az estisek néha úgy érzik, semmibe veszik őket. Pedig épp ez a diák reggel 5-kor kel, hogy Dezmérről Kolozsvárra bussozzék, munka után beül az estibe, s éjjel 11-re kerül haza, mikor már vacsoráznai sincs kedve.

Kedden volt még a Mary Poppins című angol nyelvű musical bemutatója Nagy Emese tanárnő

rendezésében, főleg XI. C-s tanulók fellépésével a díszteremben, továbbá a tanárok tudományos ülészaka a fizikumban. Ezt Fazakas István és Simon Gábor vezették. Négyen vállalkoztak előadás tartására. Gaal György az Unitárius Kollégium 1873 és 1918 között működő kórházának történetét mutatta be. Fazakas István Brassai Sámuel pedagógiai munkásságát ismertette (készülő könyve egy fejezete), Ujvárosi Tamás Kolozsvár területi és demográfiai változásait szemléltette térképek segítségével, végül Vajnár Zsolt egy nyári jeruzsálemi tanfolyamon szerzett élményeit osztotta meg az érdeklődőkkel kivetített felvételek segítségével.

Szerda és csütörtök délelőtti elemistaké volt. Az egyik nap drámapedagógiai bemutatót tartottak magyarországi vendégtanárok részvételével, a másik napon ügyességi versenyt rendeztek a sógyurma, gyöngyfüzés, sárkánykészítés és bogozás terén. Szerdán délben még a Molekulák vetélkedője kémiai versenyt rendeztek meg, hét csapatból a Lítium elnevezésű VII. osztályosok bizonyultak a legjobbnak. Folytatólagosan A kémia szalonja következett, ezen az eddigi poszterek mellett power point-os kivetített bemutatóval is szerepeltek Hásmájan Judit és Péter Rozália szaktanárok diákjai. Ezzel párhuzamosa kreativitás verseny is folyt: öt diák és egy tanársapat versengett. Kartonból, ragasztóból léggömbből, rágógumiból, spárgából, ceruzákból és szívókákból olyan szerkezetet kellett összeállítani, hogy benne az első emeletről ledobott tojás ne törjön szét. A X. A-sok Sivatagi rohamtetvek csapata volt a legötletesebb. Délben fél kettőkor kezdődött Czondi János matematikatanár vezetésével a diákok tudományos ülészaka. Tizennégy VIII–XII. osztályos tanulóktól írt dolgozat került bemutatásra. I. díjat Jancsó Hajnal kapott a Gerson-diétáról írt munkájáért, a II. helyezést Horváth Linda lett (Brassai és a zene), a harmadik díjban három XI. B-s leány osztozott, mindegyikük falujáról (Szék, Mezőveresegyháza, Magyardécs) értekezett. Kettőkor a Közmag. Ifjúsági Közgazdasági Lap VI. évfolyamának 1–2. számát ismerhették meg az érdeklődők a Berde Áron teremben. A Pleşa Róbert főszerkesztő és Páll Gyöngyvér tanárnő összeállította 84 oldalas számot Gaal György mutatta be, Jancsó Hajnal és Rostás Kriszta szavalt, Horváth Linda gitárkísérettel énekelt.

Aznap még sor került a vallástanárok szervezte Biblia-ismereti vetélkedőre (a XII. C-sek bizonyultak a legjobbnak) és a Bazsó Ferenc vezette népdalversenyre. Ezen korcsoportonként az V-es Tusai Réka, a VII-es Burgus Bernadette és a X-es Horváth Linda kapott első díjat. Este az előcsarnokban Miklósi Mária tanárnő angol nyelvű duodrámá csoportja Aiszóposz-mesék feldolgozását adta elő. Elköszönt a csoport eddigi öt XII. C-s alapembere, s bemutatkoztak a VIII–XI-es új tagok.

A csütörtöki nap első eseménye Kováts Ildikó nyugalmazott rajztanár festészeti kiállításának megnyitója volt a díszteremben. A kiállított 16 képből 12 gouache-, 4 akril-technikával készült: csendéletek, görögországi és torockói tájképek. Az igazgatónő bevezető szavai után a tanárnő beszélt a képek keletkezéséről. Délben három vetélkedőre került sor. A Kongó Kobak matematikaversenyen a négy csapatból a XII. A-sok Semmi baj elnevezésű együttese 75 ponttal lett a győztes. A Brassai-émlékversenyen színekkel (piros, kék, zöld, fekete) megkülönböztet-

tett csapatok mérték össze ismereteiket az iskola névadójáról, a IX-esek piros csapata nyert. A VI-osok történelmi vetélkedőjén a magyarság múltjával kapcsolatos kérdések terén mérkőztek a diákcsapatok. Hat órán keresztül tartott az Angol délután. Volt itt találós kérdés-verseny (Jungle Book-quiz), Brassai Wrestling Federation című, Vorzsák Milán rendezte drámaelőadás, filmbemutató a XII. Á-sok részéről és az iskola angol nyelvű diáklapja, a School Nyúúz 68 oldalas 13. számának a bemutatója. Nagy Emese és Vorzsák Milán angoltanárok e kiadvány életétől, de a cikkírók mind középiskolás diákok. Beszámolnak a nagykorúsításról, a diákélet érdekes fordulatairól, búcsúznak a ballagók, a „költői sarok” meglep, hogy hány költőjelölt is próbálgatja angolul tehetségét. Aztán jönnek a tesztek, úti beszámolók, sportcikkek és rejtvények. S mindezt kitűnő fehér-fekete felvételek illusztrálják.

Pénteken az elemisták aszfalt helyett csak kartonra rajzolhattak, mert eleredt az eső. Számukra volt még rajzfilm-vetítés és Rónai Éva vallástanár szervezte szórakoztató játék (Nyúliskola). A Vajnár János vezetésével zajló helytörténeti vetélkedőn az idén is régi felvételek alapján városi helyszíneket kellett azonosítani. A VII. Á-sok Csatári Dóra, Benedek Gábor, Szabados Brigitta összetételű csapata volt a legügyesebb. Délben még az iskola román nyelvű diáklapja, az Altfel (Másként) bemutatóját is megtartották. Ez az egyetlen magyar iskolában megjelenő román kiadvány. Három fiatal tanárnő végzi az anyag begyűjtését: Crina Borzu, Aritina Micu-Oțelea, Anamaria Nicolaș. A líceumi tanulók mellett az V–VII-es kisdíjakok is közölnek benne. A nagy formátumú 16 oldalon megjelent cikkek jó része a játék körül forog. Vagy 16-on határozzák meg, mit is jelent számukra e szó (joc).

A délután 4-kor kezdődő díjazási ünnepséget az idén is Fazakas István történelemtanár vezette. Érdekes színfoltja volt az Erdélyieket Segítő Ötök Társasága, az ESÖT irodalmi díjainak a kiadása. Iszlai Enikő magyartanár beszélt a pályázat lebonyolításá-

ról, majd az ESÖT két tagja, Hütter György és Tamás Sándor brassais öregdiákok átadták a pénzbeli jutalmakat. A győztes Török Vistai Tekla (XII. A), a második helyezett Bányai Edina (XI. C lett. Az ünnepi záró előadás három Dsida Jenő-verssel kezdődött – a Dsida-centenáriumra való tekintettel. Jancsó Hajnal, Rostás Kriszta és Farkas Andrea szavalt. Az iskola legújabb 182 lapos évkönyvét (Az 1557-ben alapított Brassai Sámuel Elméleti Líceum Évkönyve a 2005–2006-os tanévre) a szerkesztő, Gaal György mutatta be. A Brassai Iszlai Enikő vezette színjátszó köre Rejtő Jenő Elvonókúra című bohózatát adta elő nagy sikerrel. A szereplők többsége a XI. C-ből került ki. A záró számokat az idén is a Brassaiiban 1985-ben megalakult, s 2002 óta egyesületként működő Bogács Néptáncgyűttes és alegységei (Apróbogács, Kisbogács, Zurboló) szolgáltatták. Palatkai, magyarlapádi, szatmári, bonchidai és bogártelki számokat adtak elő szokásos közönségsikerral. A záró fogadásra a dúsán megterített asztalú tanári szobában került sor.

A szombati torockószentgyörgyi zárandoklat és kirándulás keretében ért véget a Brassai-hét. Az idén Fejér Ákos és Kiss Tünde tanárok voltak a szervezők. Fél száz V–X. osztályos diák és tíz tanár vett részt. Torockószentgyörgyön megkoszorúzták a szülőház Brassai-emléktábláját, majd a Székelykőt megmászva érték Torockóra. A kirándulás érdekessége volt, hogy mindenki kapott egy térképet a megtervezett útvonallal.

A 2007-es Brassai-hét legérdekesebb jelensége a megeléknülő sajtóélet. Talán nincs az országban még egy iskola, ahol egy tanév alatt hat sajtóterméket mutassanak be. Ezúttal egy héten belül sikerült egy évkönyvet, egy magyar, egy angol, egy román nyelvű diáklapot, egy kétnyelvű estis újságot valamint egy közgazdasági ifjúsági folyóiratot a közönség elé vinni. Ezek közül a magyar és az angol diáklapnak ez nem is az évi egyetlen száma. Mindez bizonyítja, hogy van szellemi ereje, tartaléka a Brassainak!

GAAL GYÖRGY

Méltó megemlékezés, sikeres találkozó

Mintha az időjárás is társ akart volna lenni a megemlékezésben, hiszen csodálatos napsütés köszöntötte az alma mater kapuján belépő öregdiákokat. És a szervezés is, már ott a kapuknál jelesre vizsgázott, az iskola fiatal diákjai várták, köszöntötték az érkezőket, személyi adataikat számítógépeken rögzítették, majd átnyújtották az öregdiák nevét és érettségi évét tartalmazó belépőt, valamint a 450 éves megemlékezés és az V. Világtalálkozóra készített tartalmas és művészes kivitelezésű műsorfüzetet.

Az alma mater udvarán két oldalt sátorosorok – osztály- és évfolyam találkozók számára, könyvstand, az iskola udvar-színpad (mely számos esemény színhelyéül szolgált az első két nap alatt).

Mindenképpen szerencsésnek bizonyult a két rangos esemény ötvözése – az iskola 450 éves évfordulójára való emlékezés, valamint a Bolyaisok V. Világtalálkozójának a megrendezése.

A szervezők: Oregdiákok Baráti köre, Bolyai Farkas Gimnázium, Református Kollégium, az iskola tanárai, a Collegium Alapítvány, Juventus 90 diák-egyesület, Bolyai Diákszövetség, Transz Bolyai Rádió, a média – tartalmas és igencsak széles skálájú rendezvénysorozattal lepték meg a jelenlevőket. Mindenki megtalálhatta az érdeklődésének megfelelő, a kedvére szolgáló programot.

A háromnapos rendezvény kiemelt eseményei: ünnepélyes megnyitó (iskola udvar-színpad, augusztus 24. délelőtt), a Református Kollégium visszahelyezett címerének ünnepélyes leleplezése (szintén 24-én délelőtt), koszorúzás a két Bolyai szobránál, ünnepi előadássorozat (Bolyai János díszterem 24-én délután), jubileumi kiállítás (Teleki Téka), ünnepi (gála)műsor (Nemzeti Színház, 25-én délután – fellépett az iskola kisdíkjainak együttese, a Cinige, valamint az iskola egykori diákjai, jelenleg színé-

szek, rendezők – az előadást Kincses Elemér, szintén öregdiák rendezte), ünnepi Istentisztelet (Vártemplom – ígét hirdetetett Pap Géza, az Erdélyi Református Egyházkerület püspöke – vasárnap, 26-án délelőtt), koszorúzás a református temetőben az iskola volt tanárainak és diákjainak a sírjánál.

Ezen kívül a szép számban megjelent öregdiákok részt vehettek különböző alternatív programokon: emlékezés az iskola mártírhalált szenvedett tanáira, diákjaira, tanári emlékplakettek avatása, érettségi tablók kiállítása, kiállítás az iskola volt tanárainak és diákjainak munkáiból (tornacsarnok), könyvbemutatók, foto- és textilművészeti tárlat (Puskás György és Lukács Katalin), emléktábla avatás az iskola élsportolójáról, Bolyai-kutatók előadásai (Weszely Tibor, Oláh Anna, Gajzágó Mária, Oláh Gál Róbert), a Bolyai Farkas-, Bolyai János- és Kozma Béla-díjak bemutatása, kerek asztal beszélgetések, power pointos bemutató vetítéssel, Bolyai-túrák, sportvetélkedők (az iskola sportpályáján). Hallgathattak kórusműveket (az Ifjúsági Vegyeskórus előadásában, Kovács András vezényletével), orgonakoncertet (Molnár

Tünde előadásában). A kikapcsolódást, szórakozást az esti programok szolgáltatták, felleptek: a Kip Project és a Téglagyári megálló nevű rockegyüttesek – pénteken, 24-én, valamint az After Midnight és Hot Jazz Band (ezutóbbi magyarországi) együttesek szombaton, 25-én este.

Az iskola étkezdéjében (konviktus) pedig mindkét este, Koszorús Kálmán és zenekara nótáesttel szórakoztatta az öregdiákokat.

Jó volt jelen lenni, érdemes volt igennel válaszolni a meghívásra, hiszen felejthetetlen és rendkívüli örömmel töltött el a találkozás az öreg alma materrel, volt tanárainkkal, iskolatársainkkal – a méltó megemlékezés, a tartalmas rendezvénysorozat. Még most is visszacsengnek fülemben Benkő Samu magvas, míves gondolatai, szavai. Még most is felvonulnak szemeim előtt egy-egy rendezvény képei.

Köszönjük neked drága iskolánk! Köszönjük nektek lelkes szervezők a három feledhetetlen napot, az újratalálkozás reményében.

FORRÓ MIKLÓS

Vendégségben a Nagyságos Fejedelemnél

A hagyományos Rákóczi ünnepségen Bad Kissingenben

Igen, mi székelyföldiek, Mikes jogán szoktuk így nevezni II. Rákóczi Ferencet: a Nagyságos Fejedelem. Rendhagyó ebben az esetben, hogy ki sem kell tegyem a lábamat választott hazámból, ugyanis, immáron 57. alkalommal rendezték meg Bad Kissingenben a Rákóczi-ünnepet. Rég készültem elmenni oda, de az idén ott lehettem, erről szóljanak hát soraim.

Bad Kissingen patinás fürdőhely, 1279-ben: oppidumként jegyzik az okiratok, ahol megfordult a maga korában sok-sok jeles történelmi személyiség: Augusztina Viktória, II. Sándor cár, Ferenc József, Erzsébet királynő, Bismarck, II. Lajos, II. Miksa bajor királyok, Rossini, Balthasar Neumann, Lev Tolsztoj, Richard Strauss és még sokan mások. 1970-ben itt járt Neil Armstrong is. Az ünnepség névadója azonban, a mi Rákóczi fejedelmünk, soha nem járt Bad Kissingenben. S akkor hogyan lett ő a névadó? Úgy, hogy a főforrást 1752-ben Ragozi, és az erős forrást Pandur néven említik, egy korabeli írásban.

A névadásról két magyarázat

van forgalomban. Az egyik szerint a Rákóczi vezette szabadságharc bukása után, osztrák tiszték adták volna e nevet a forrásnak, és pedig rabiátus természete végett. Másik hagyomány szerint Rákóczi zsoldosai kúrálták itt sebesüléseik okáni bajaikat, s ők adták volna a forrásnak a fejedelmet tisztelendő, a Rákóczi nevet. 1950-ben elhatározta a város vezetősége, hogy minden év július utolsó hétfőjén Rákóczi-ünnepet fognak rendezni, 1991-ben pedig köztéri szobrot is állítottak a Nagyságos Fejedeleme-nek.

A város központi utcáin asztalok és padok végtelen sora, tele ünneplő népeiséggel, patakban folyik a sör és a bor. Késő délután a városháza előtt felállított tribün elé egy csapat kékdolmányos kurtós jelzi a főpolgármester megérkezését, kíséretében van Rákóczi és neje, korhű ruhában, valamint egy török, egy francia, valamint Siófok testvérvárosok polgármesterei. Bad Kissingen főpolgármestere megnyitja az ünnepségeket, ezután franciául és törökül szólnak a vendégek, a siófoki pedig jó

németséggel üdvözli az ünneplőket.

Zsigmond E. barátommal, volt évfolyamtársammal (akinek a zeltelaki sáros utcák, majd Szovátán a gyermektelen asszonyokat boldogító orvoskodás után, pár évig szemébe fújta a szél a marokkói sivatag homokját; majd átkelt az Alpokon, északi irányba, s így aztán csak idő kérdése volt, hogy összefuthassunk) elég messze ültünk a tribüntől, körülöttünk máris emelkedett ünnepi hangulat uralkodott. Mikor asztaltársainkkal közöltük, hogy mi ugyanis magyarok vagyunk, megkérdezték nyomban, hogy mégis honnan beszélünk folyékonyan németül? Megmondtuk. Szeretjük a magyarokat – hangzott a nyugtázás.

A megnyitó után alig tudtunk

a főutcán végiggyúródni a Bad Kissingeri lovas quadrilla bemutatójára: csupa szép német lány, magyar huszár gúnyában, panyókára vetett mentével vállukon; az asszonyok fekete zakót és cilindert viseltek. Valamennyien székes és feszesen ülnek meg a lovat.

Ezután betértünk egy borozóba. Két évszázad leheletét éreztem a sejtelmes félhomályban. Asztalunkon egy karcsú vázában két szál rózsza: a hamburgi matrőzkocsmák emléke kerít hatalmába! Hamburg, 1983: szőke, lengyel kolleganők társaságában kerestem azt a matrőzkocsmát, amelyben hajdan Brahms találkozott Reményivel és zenekarával. Faludi vessor kísértett akkor és jut most is eszembe: „a matrőzkocsmák mélyén felzokogtam” – hát igen, ilyenek vagyunk mi, férfiak, mindig keresünk valamit, s ugyancsak nem ritkán valakit. A két szál rózsát fényképen örökítettem meg.

Nos, az ünnep további két napos programja helyett hazaindultunk másnap reggel, mivel további látogatást is terveztünk, útba ejtve Rothenburg o. d. T. városkát, amelyik arról nevezetes, hogy maga a konzervált középkor. Itt található Tilman Riemenschneider (~1499–1531) Heilig-Blut faragott oltára.

Kellemes, szelíd dombok, erdők és mezőkön keresztül autóztunk, szándékosan elkerülve a gyorsforgalmú autópályát. És akkor, egy alig két és félezer lakost számláló kisváros szélén, a hajda-

ni hercegségi parkban előttünk áll a bükkfák között, egy magas oszlopszerű talpazaton Liszt szobra: Franz von Liszt, olvasható a felirat. A helybeliek „der schwarze Mann” – egyszerűen fekete embernek nevezik, a sötét patina miatt. Hogy került ide, egy kis helyiség parkjába Liszt mellszobra? Gondoltam, utána kellene járjak ennek. A helybéli turisztikai hivatal infója nem vezetett tovább. A pesti Liszt-múzeum igazgatóasszonya rávezetett arra a nyomra, ami alapján német anyagot tanulmányozva, a következő háttér rajzolható meg: a Fürst zu Hohenlohe-Schillingsfürst családot kettős kapcsolat fűzte Liszthez. Az egyik fiú, Konstantin, feleségül vette azt a Marie zu Sayn-Wittgensteint (1837–1920) akinek anyjával, Prinzessin Caroline zu Sayn-Wittgensteinnal élt együtt Liszt Weimarn, ahová Párizsból, a családi kötelék elől menekült. Konstantin egyik testvére kúriai bíboros volt, akit személyes barátság is fűzött Liszthez. Így hát érthető, miért fordult meg Liszt Schillingsfürstön több alkalommal, és emiatt állított szobrot a hercegi család a falu szélén, a hajdan hercegi angolparkban, ami ma a városka gondozásában található.

Ki a Rákóczi-szobor alkotója? A kérdésre gyors választ kaptam: alkotója nem kívánja magát megnevezni. Kinek a munkája a Liszt-szobor? Sajnos nem sikerült megtudnom.

Marad még egy kérdés: minek tulajdonítható, hogy egy ilyen

mondén német fürdőhely fő forrásai Rákóczi és Pandúr nevet viselnek, és a németek ünnepi rendezvényt tisztelegnek, s még szobrot is állítottak a Nagyságos Fejedeleme? Nem tudok senki véleményére hivatkozni, elmondom hát saját gondolataimat. Azzal kezdeném, hogy élő tv-adásban láttam annak idején Mannheimban Kishont, egy irodalmi estén. Sok-sok kérdésre kellett válaszoljon. Aztán a végén ő tette fel a kérdések kérdését, mondván: nem tudom, miért szeretik a németek a könyveimet? És egyáltalán az én humoromat? És ekkor, mindenki passzolt, senkinek nem lévén raktáron, amit mondhatott volna. Nekem lett volna, de hát nem engemet kérdezett. Most pedig elmondom, mivel a két fenti kérdést összefüggőnek tartom, nevezetesen: Németország alig száz-valamennyi esztendő óta van, addig ugyanis 158, netán valahánnyal még több kis hercegségből állott. Központi hatalom nem lévén, minden herceg autoriter módon uralkodott maroknyi területen. Minden kis uralkodó tartott udvari művészeket, zenészeket, tudvalévőleg a hatalom szívesen díszíti magát jeles személyekkel. Ezen az alapon nőtt ki a filozófusok nemzetének is nevezett német nép. A köznép azonban feltétlen alázattal tartozott a felsőbbségnek. Mindenki bele vésődött a felsőbbség feltétlen tisztelete. De, évente egyszer, a farsangi mókák idején szabadott kimondani olyant is, amit máskor soha. Ezért pedig a német farsang és a farsangi mulatságok a legszínesebb rendezvények a mai Európában. Mélységes gyökeret vert a németben a humor, mint kommunikációs eszköz. Aki pedig ismeri a farsangi mókás előadásokat, amelyek során rendkívül művelt szóbeli eszközökkel, más népek szemében elképzelhetetlen módon szokták kigúnyolni a politikai élet szereplőit. Nos, így Kishon is megértette volna, ha valaki ezt neki így elmondja.

Van a németek számára történelmüknek egy lehangoló tényezője is: vajmi kevés szabadságharc, s valamennyi vereséggel végződött. Éppen ezért rendkívüli tisztelettel adóznak azoknak, akik fegyverrel a kezükben harcoltak a szabadságukért. Nos, ebbe a képbe bele is illik a Nagyságos Fejedeleme. Az idej, 57. Rákó-

czy ünnepen megjelent egy szép Rákóczi-füzet is. Éolovastam, kifogástalan írás. A borítólapon az ismert Mányoki festette Rákóczi-arckép, ami nagy, kétméteres poszter formátumban lengett a városban, az utcák felett is.

Szállodánkban a fogadó aszszonyság kitüntető kedvességgel kezelt bennünket, úgy váltunk el Katharinától, hogy jövőben újból szállóvendégei leszünk, majd három napon keresztül kívánunk részesei lenni (vendég)szeretetének.

SZÓCS KÁROLY

XIII. Partiumi Honismereti Konferencia

A Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság 2007. augusztus 31– szeptember 2. között tartotta XIII. Partiumi Honismereti Konferenciáját Szatmárnémetin, a Szent Alajos Konviktusban. A konferencia központi témái: II. Rákóczi Ferenc Erdélyben, Pusztuló műemlékeink, Településeink arculata, A 20. század öröksége. A Szózat eléneklése után Dukrét Géza, a PBMET elnöke köszöntötte a résztvevőket. Nm. Ft. Schönberger Jenő megyés püspök ökumenikus áhítata után a konferenciát köszöntötte Sípos Miklós református esperes, aki átadta Tőkés László püspök üdvözlését, Erdei D. István parlamenti képviselő, Muzsnay Árpád, az EMKE országos alelnöke, Halász Péter, a Honismereti Szövetség elnöke. A Fényes Elek-díjat az idén a következők kapták meg: Dánielisz Endre Nagyszalontáról, Jóna Piroska Nagyváradról, Kovács Rozália Érmihályfalváról. A különdíjat Bognár Levente, Arad alpolgármestere kapta, példamutató hagyományörző és hagyományteremtő tevékenységéért. Ugyanakkor Emléklapot kaptak azok, akik hozzájárultak a konferencia megszervezéséhez.

A konferenciát megtisztelte jelenlétével Gaal György, a Kelemen Lajos Múemlékvédő Társaság elnöke, Révész Gizella, a Határon Túli Magyar Emlékhelyekért Alapítvány elnöke, Romhányi András, a Magyar Múvelődési Intézet osztályvezetője, Csorba Csaba, a Kazinczy Ferenc Társa-

ság elnökségi tagja, Széphegyi László, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal (KÖH) Szegedi Regionális Irodájának vezetője, Höhn József, a KÖH Gyulai Irodájának vezetője, Nagy Zoltán, a KÖH Örökség című folyóiratának főszerkesztője, aki a budapesti központi hivatalt képviselte, Filep

Csoportkép a szatmárnémeti Kölcsey-szobor előtt.

Bara István és Dukrét Géza a kismajtényi emlékműnél elhelyezte a PBME koszorúját.

Mária, a Hajdúság-Partium Értékmegőrző Egyesület elnöke, Harangozó Imre, az Újkígyósi Ipolyi Arnold Népfőiskola képviselője.

A konferencia hagyományosan a helytörténeti előadásokkal kezdődött: Mandula Tibor Szatmárnémeti, a Szamos-parti város történetét ismertette, Kónya László főinspektor helyettes Bethlen Gábor és Szatmár megye kapcsolatait boncolgatta a levelezések, feljegyzések alapján, Bura László Szatmárnémeti felsőoktatásáról érkezett, Ebéd után a Jubileumi Rákóczi Évekhez kapcsoló előadások hangzottak el: Kupán Árpád (Nagyvárad) II. Rákóczi Ferenc erdélyi fejedelemmé választását ismertette, dr. Csorba Csaba (Budapest) a tiszántúli Rákóczi-várakat mutatta be, a szabadságharc időszakában, Nagy Aranka a fejedelem diplomáciájáról beszélt. Ezt városnézés követte. A németi református gyülekezeti teremben Fazekas Lóránd, szatmári tanár elmesélte, hogyan mentett meg egy pusztulóban levő Petőfi-szobrot, amelyet ebben a teremben állítottak fel. Sípos Miklós esperes ismertette a Németi Református Egyházközség történetét, gyülekezeti életét, majd meglátogattuk az egyházközség templomát. A város műemléképileti és főterét Bara István építésmérnök mutatta be.

Másnap a műemlékvédelemé

volt a szó: Starmüller Géza (Kolozsvár) Szatmár várát, Ujj János (Arad) az aradi főtér kialakulásának történetét, Péter I. Zoltán (Nagyvárad) Nagyvárad központjának kialakulását, Jancsó Árpád (Temesvár) a temesvári nagyállomás történetét, Nagy Mária (Nagyvárad) Várad-ősi római katolikus templomát ismertette. Szünet után évfordulós személyiségeinkkel ismerkedhettünk meg. A következő előadások hangzottak el: Dukrét Géza (Nagyvárad): A honismeret atyja, Fényes Elek születésének 200. évfordulója, Tóthpál Tamás (Kolozsvár): Száz éve halt meg Hegyesi Márton, az 1848–49-es szabadságharc kutatója, Bara István (Szatmárnémeti): 130 éve született Kelemen Lajos, Erdély nagy levéltárosa, Csanádi János (Kisjenő): Dr. Balogh Ernő geológus, barlangkutató, természetfotós (1882–1969), Pávai Gyula (Arad): Egy aradi tanító a két világháború között, Bokor Irén (Érmihályfalva): „Megtettem mindent, amit megtehettem”. Száz éve született Dsida Jenő.

Ebéd után Antal Béla (Nagyvárad) Biharpüspöki névörökségének alakulásáról érkezett, Krestyán Ilona (Temesvár) emléktöredékeket ismertetett a szilvásári internálótábor foglyairól, Szendrő Dénes (Isaszeg) Isaszeg emlékműveit mutatta be, majd Széphegyi László (Hódmezővásárhely) a

Kárpát-medence szélmalmairól vetített képeket. A konferencia Közgyűléssel végződött, amelyen megtárgyaltuk egyesületünk legfontosabb problémáit. A következő évi konferenciát Érsemjénben fogjuk megtartani, Balácsi József polgármester meghívására. Ezután Nagy Zoltán, az Örökség folyóirat főszerkesztője üdvözölte a konferenciát, a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nevében.

A harmadik nap szakmai kirándulással folytatódott. Vetésen meglátogattuk a református templomot és Szerdahelyi-kúria romos épületét. Kismajtényban megkoszorúztuk az 1711-es szatmári béke emlékművét. Nagykarolyban megtekintettük a Károlyi-kastélyt, majd Kaplonyban a Károlyi család temetkezési helyét. Meglátogattuk Csanáros római katolikus templomát, ahol a templomkertben megkoszorúztuk a világháborús emlékművet, Mezőfenyén pedig a turulmadaras emlékművet. Berén megcsodáltuk a református templomban nem rég feltárt falkepeket, majd megnéztük a csomaközi fa-harangtoronyt. A több mint hatvan résztvevő számos információval gazdagodva, érzelmekkel feltöltődve érkezett haza.

DUKRÉT GÉZA

Márkus László: Út

IPPART 2007

A művészet megidéző ereje Sólyomkőváron

Sem a fontainebleau-iak, sem a nagybányaiak nem sejtették, hogy nyomdokaikon haladva manapság hány és hány alkotótábor fog szinte gombamód megszületni. Hogy mi az oka, mi a magyarázata ennek az alkotótábor-alapítási örületnek, olyan korszakban, amikor sokak szerint leáldozóban a hagyományos értelemben vett képzőművészet? Mi vezérelheti egy-egy helység, egy-egy település lakosait, hogy tevőlegesen is részt vállaljanak valamely alkotótábor megszervezésében, lebonyolításában? Például úgy, hogy szállást biztosítanak házuk táján, egy kívülálló számára meglehetősen különcknek tűnő, napjait festégetésre, rajzolgatásra pazarló, ránézésre is olykor csodabogár alakoknak. Vagy úgy, hogy

Szekely Géza: Készülődő Ikarosz

Szabó Attila: Táj

vacsorára hívják, minden finomsággal traktálva őket egy-egy portán. Vagy a táborozás szálláshelyére, mint egy jó tündér leejtve egy-egy gyümölcsrel, süteménnyel teli kosarat, netán egy-egy korsó bort. Nem is beszélve azon személyekről, akik a pénztárcájukat is megnyitva, a hivatalos helyekről olykor alig csurdogáló anyagi-pénzbeli támogatást megfélemlve, teszik lehetővé, hogy fennmaradhasson valamely alkotótábor. De mi vezérelheti magu-

kat az alkotóművészeket, hogy időről időre műtermi magányukból kirajozva, egymás társaságát keressék, vállalva mindazokat a nehézségeket, amelyek a megszo-kott, saját képre és hasonmásra kialakított alkotói elefántcsonttorony-magány időszakos feladására bírja őket? Olyan nyűgökkel terhesen, mint a munkahelyről való elkérezés, az alkotáshoz elengedhetetlen mozgóműhely: tábori állvány, festőszék, festékláda, vásznak, papírok cipelése az utazás folyamán, olykor többszöri átszállással. Mert bizony, a legtöbünknek szűkös munkahelyi fizetéséből, legfennebb a műtermi költségekre és a család eltartására futja, saját autóra már nem.

Töprengésre készítő kérdések, amelyen törhetik aztán a művészettörténészek és a szociálpszichológusok a fejüket. Egy azonban bizonyosnak tűnhet: valami közös szellemi erő, valami daimon lehet az oka, hogy időről időre egymásra talál tíz-tizenöt napra, valamely alkotói csoportosulás és műpártoló közönsége. És történik mindez mondhatni szemben az árral, olyan korban, amikor egy-egy tár-latmegnyitón nem is annyira a falakon lévő alkotásokra figyel a nagyérdemű javarésze, hanem inkább a külsőségekre. A képvásárlás lehetőségéről nem is beszélve. Vagy olyan körülmények között, amikor a média jelentős része csak

A tábor résztvevőiről készült közös csoportkép.

akkor képviselteti magát, ha nincs egyéb szenzáció, mondjuk a politika berkeiben vagy nem adnak át éppen valahol egy vásárcsarnokot.

Az a bizonyos szellemiség általában jelen szokott lenni, ahol néhányan egybegyűlnek, mondjuk mint esetünkben, a művészi katarzis megszületésének a reményében. Mint ahogy jelen volt a kérdéses sólyomkővári alkotótábor egy hetes időszakában is az a bizonyos, embereket egybekapcsoló daimon, az együtt alkotás szelleme. Bizonyítékul szolgálhat minderre, a meglehetősen rövid időszak folyamán létrejött számtalan, a hely géniuszát tükröző műalkotás is, amelyből egy válogatás erejéig ízelítőt kaphatott a már jelzett, a körülmények folytán félresikeredett módon, a kolozsvári közönség is. Mert igenis, ha egy földrajzi tájegységnek van szellem-arculata, akkor a Bihari-havasok eme, szinte kizárólagosan szlovákok lakta hegy-völgyes vidékének aztán van. Háromszéki születésűként, eddig is volt fogalmam, hogy mit is jelent a hegyvidéki hangulat, de ilyen, a hegyek közé szétszórt településen megálmodott alkotótáborban még nemigen lehettem jelen, hacsak a nagybányai, illetve a felsőbányai alkotótáborok nem számíthatók részben hasonló jellegűnek. S aztán az a különleges élmény, hogy magam is erdélyi, sőt székelyföldi származású magyarként, találkozhattam olyan, a székelységhez hasonlóan kompakt közösségben élő másik, romániai kisebbséggel,

mint a valamikor a 17–18. században, főleg a Mária Terézia uralkodása idején Sólyomkővárra és környékére, üveggyártás céljából letelepített és ma is egységes szlovák népességgel. Egy olyan szigeten járhattam az erdélyi szlovákságnak, amely zártságából adódóan sok mindent megőrzött szellemiségéből, a nyelven kívül a gondolkodásmódjában, életvitelében s így az építkezésében, amely szervesen alkalmazkodott a táji adottságokhoz. Egy röpke hét persze nem elegendő mélyebb betekintésre, de egy-egy alkotás erejéig bizonyára sikerült valamit

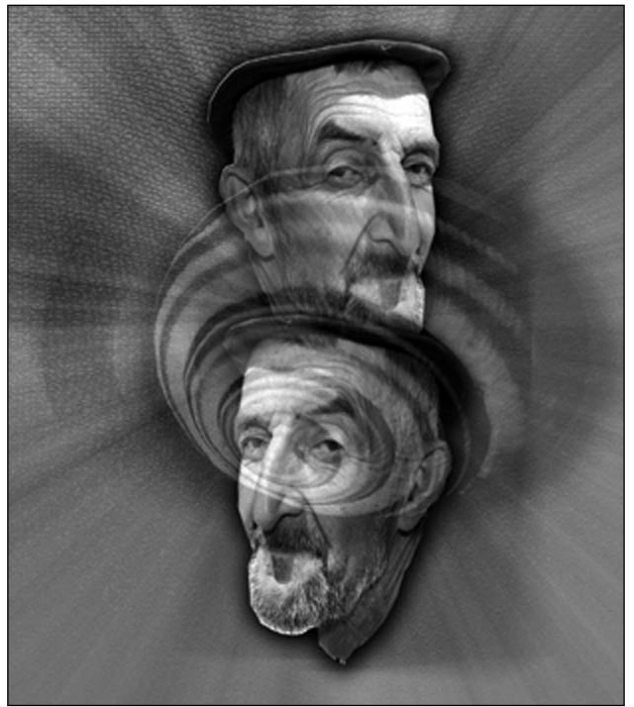
Szabó Vilmos: Iga

megragadni abból a bizonyos génius lociból. Megejtőnek találtam a magam számára például a középkori hangulatot árasztó gazdasági udvarokat, ahol helyellközzel még manapság is folyik a régi bevett szokás szerinti gazdálkodás, állattartás, szénabegyűjtés, a téli tüzelő hazaszállítása. Csak az üveggyártás, a megélhetés alapágazatának színtere már a múlté. Ennek is tudható be részben, hogy a rendszerváltás után, a jobb boldogulás reményében megkezdődött a helybéliel Szlovákiába történő elvándorlása. Ezt tükrözik az elhagyott porták bedeszkázott ablakai, a málladozó csűrök és istállók, a maguk szívszorító s ugyanakkor ihletet sugárzó formagazdag világa, amely mind az Erdélyből (Brassó, Kolozsvár, Zilah, Szilágysomlyó), mind pedig az Anyaországból érkezetteknek megragadta az alkotói fantáziáját. Persze mindenki a maga látásmódjának megfelelően készítette tanúságtételre, illetve álmodta képpé, egyfajta időkövületté az általa kiválasztott motívumot. Így például az örök fiatal id. Starmüller Géza, Csóka László és Márkus László (aki a szomszédos zoványiként, a tábor egyik szervezője is) naturalizmusba hajló, impreszionisztikus jegyeket hordozó alkotásai már-már dokumentumszerű hűséggel közvetítik a környezetet sugallta élményt. Nem is beszélve Hajdú Attila érzékletes, a szó szoros értelmében vett, jól időzített fotóiról. De érdekfeszítő az a látásmód is, ahogyan Szabó

Barta Ilona: Fák

Hajdú Attila: Portré

Vilmos (és nem mellékesen az IppArt féle kezdeményezés egyik elindítója, mondhatni szellemi atyjaként), a maga sajátosan artistikus hűtlen-hűségével, a körüljárt motívumok belső lényegének erendődő, titkos erőterét boncolgatja. Ebbe a vonulatba sorolnám még a Dimény András, Vári Váncza Edit és Székely Géza munkáit is. Bár látványosabb megközelítésben, de hasonló al-

kotói elvek jellemzik az Adorján Ilona, Barta Ilona, Starmüller Katalin és a Vetró B. S. András és az ideai alkotótábor főszerzőjének Szabó Attilának az alkotásait is.

És ha már szó esett, hogy minden tábornak van valamilyen szellemi természetű daimonja, ami vonzásterébe vonja az embereket, a sólyomkővári alkotótábornak a már felidézett vonásai mellett, még hadd említsem meg

egy másik sajátosságát: családi jellegét. Más alkotótábornoknak is sajátja ugyan a családi légkör, de itt még inkább érvényes ez a kitétel. Ugyanis a szilágysomlyói református egyházmegye által Sólyomkővár határában épített és a tavaly óta használt vendégházba ideérkezett képzőművészek együtt lehettek hosszabb-rövidebb ideig családtagjaikkal is. Olykor-olykor például gyermek-sírás volt a hajnali ébresztő, mint ahogy esténként a közös, hajdani diákkori élmények (több középiskolai és egyetemi társammal például évek óta itt találkoztam) fellelevenítését és művészeti eszmefuttatásokat lezárva, együtténekléssel búcsúztattuk a napot, nemegyszer éppen az IppArt féle képzőművészeti kezdeményezés tíz éves fennállása óta egyik főtárogatója, Csepei János mérnök és felesége társaságában.

Ezek után kérdem én, mi is lehetne, ami gátját állhatná az IppArt csoportosulás által alkotótáborok és közös tárlatok formájában immár tíz éve életre hívott szellemiségnek? Kik tartóztathatnák fel, évente újra és újra megidézett daimonjának megtermékenyítő erejét? Különösen, ha Istenre támaszkodva, a búvkörébe került alkotók és pártolók is úgy akarják...

Starmüller Géza: Sólyomkővári harangláb

130 éve született Kelemen Lajos, Erdély legendás levéltárosa

Kelemen Lajos történész-levéltáros neve és munkássága összeforrott az erdélyi művelődéstörténet egész 20. századi történetével.

Nagyernyei Kelemen Lajos, Erdély legendás levéltárosa 1877. szeptember 30-án született a székely fővárosként emlegetett Marosvásárhelyen. Székely kisbirtokos nemesi családból származott. Édesapja, nagyernyei Kelemen Miklós a marosvásárhelyi királyi ítélőtáblánál volt törvényszéki irodatiszt. Édesanyja, albisi Csomoss Janka – akitől másodiknak született fia jó emlékezőtehetségét örökölte – három fiú- és három leánygyermeknek adott életet.

Egész további életében, pályaválasztásában meghatározóak voltak azok az esztendőik, melyeket szülővárosa Erdély-szerte nevezetes Református Kollégiumában töltött. Kedves latintanára, nagysolymosi Koncz József még erőteljesebben elmélyítette benne a történelem iránti érdeklődést. A múlt megismerésére olvasmányélményein kívül anyai nagyapja, Csomoss Miklós, volt 48-as honvéd visszaemlékezései ugyancsak erőteljesen ösztönözték. Egész további életét, érdeklődését befolyásolta Orbán Balázs hatkötetes Székelyföld leírása és Kóváry László Erdély régiségei című munkájának a megismerése, elolvasása. A letűnt korok emlékei felfedezésének vágya indította először felfedezőútra a negyedikes gimnazista diákok. Kirándulócsapatot szervezett és a „legnagyobb székely”, Orbán Balázs – akit megvallás nélkül is példaképének tekintett – példáján felbuzdulva, gyalogszerrel járta be Erdély feltáratlan műemlékeit, régiségeit rejtő falvait, hogy történelmüket megismerje és néprajzi, valamint művészeti értékeiket felfedezve rendre közreadja, megismertesse azokat. Így talált rá 1894-ben kollégiumbeli osztálytársával, ifj. ribicei Nemes Ödönnel a Kis-Küküllő bal partján fekvő Ádamos unitárius templomában a korabeli Magyarország legrégebbi évszámós (1526) mennyezetfestményére.

A levéltári anyag fontosságára is hamar ráérezett, első kutatási élményei az otthoni családi levelesláda feltáráshoz fűződtek. Később tanuló társában, derzi Biás István leendő városi levéltárosban hozzáértő szakmai társat kapott, együtt nézték át a marosvásárhelyi szabó és szűcs ipartársulat régi okleveleit és számadáskönyveit. Közülük egyet, a szűcs céh 1608. évi kiváltságlevelét lemásolta és beküldte Kolozsvárra Szádeczky Lajos egyetemi tanárnak, aki megjelentette a fontos 17. századi forrást a Székely Oklevéltár sorozatában.

Az érettségi vizsgáján elnökként megjelenő Szádeczky visszaemlékezett az elkötelezetten és hozzáértéssel kutató diákra, s tudását tapasztalva biztatta ezen a területen való továbbtanulásra. Bátorítása eredményeként Kelemen Lajos 1896 őszén beiratko-

zott a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem történelem-földrajz szakára. Szádeczky Lajos támogatásával és szakmai ajánlásával az általa megismert „egyik legjobb ember”, dr. Gidófalvy István királyi közjegyző családjához került házitánítónak, ahol principálisa egyetlen gyermekét, a református kollégium diákját, Pistukát nevelte. Így végezhetette el 1901-ben a tudományegyetemet, hogy közben nevelőként tartotta el magát.

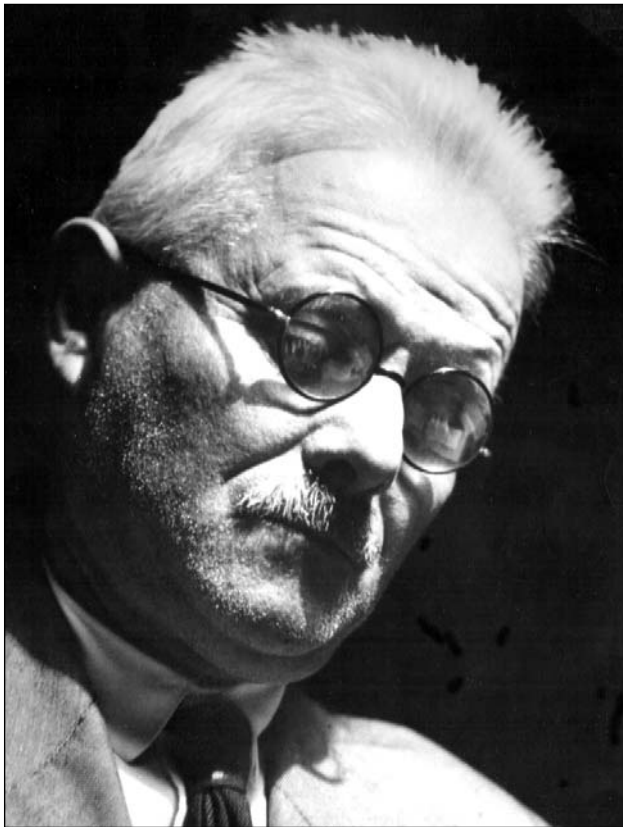
1902-ben Gidófalvy István közjegyző ajánlására jutott be rapidíjasként az Erdélyi Múzeum Könyvtára helyszíni katalógusa munkálataihoz. 1903. január 1-től átkerülhetett az Egyetemi Könyvtárhoz állami szolgálatba, Erdélyi Pál igazgató keze alá. Üres levéltári állás nem lévén, egy évig rapidíjasként a Hírlaptárban, majd egy évig a Régi Magyar Könyvtár (RMK) részlegén kapott munkalehetőséget. A későbbiekben az Erdélyi Nemzeti Múzeum Kézirat-tárában alkalmazták a leíró katalógus „felvételezésére”. Itt kezdte el ismerkedését a begyűjtött, bemene-kített levéltári anyagokkal, levelesládákkal. Végleges kinevezése azonban egyre csak késlekedett. Egzisztenciális okokból 1907 májusában kénytelen volt elfogadni a kolozsvári unitárius kollégium immár harmadszori felkérését, s náluk lett a történelem és földrajz tanára. A lelkiismeretes és tehetséges nevelő elvállalta egyháza levéltárának rendezését is. Pedagógusként egy évtizeden keresztül 1918. május 1-jéig dolgozott.

Kollégiumi tanársága idején, 1908 őszén újabb megtisztelő feladatot kapott, az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) megválasztotta tikárának. Ezt a munkakört megszakítás nélkül 1921 végéig töltötte be. Ekkor formailag lemondott ugyan, de helyettesítőként 1927 júliusáig megmaradt ezen a poszton.

1910. július 31-én megnősült, elvette bölöni Mikó Erzsébetet. Nem sokáig örvendhetek egymásnak, feleségét boldog házasságuk tízedik évfordulóján, súlyos, hosszas betegeskedés után veszítette el. Árván maradt, későbbi életsorsa miatt általa „szerencsétlen”-nek nevezett leányát, Erzsébetet egyedül kellett tovább nevelnie.

1918. május 1-jétől, mint szolgálattételre berendelt állami középiskolai tanár végre a „kolozsvári Tudományegyetem és Erdélyi Múzeum-Egyesület könyvtára levéltári osztályának” munkatársa lehetett. A Kolozsvárt megszálló román hadsereg az Egyetemi Könyvtárat 1919. május 12-én vette át. A magyar alkalmazottak és tisztviselők mindent megtettek a könyvtár és a levéltár páratlan gyűjteményeinek megmentéséért.

Kelemen Lajos 1920 szeptemberétől egészen nyugdíjazásáig, 1938. január 1-jéig dolgozhatott az Egyetemi Könyvtárban elhelyezett Múzeumi Levél-

Kelemen Lajos (Tóthné Gidófalvy Etelka felvétele)

tár munkatársaként. A visszamagyarosodott tudományos élet a második bécsi döntés után nem nélkülözhetette, 1940-ben múzeumi és levéltári főigazgatóként visszahívták régi munkahelyére. A korhatári előírások miatt 1942. július 1-jétől formailag ismét nyugdíjba helyezték, de ez gyakorlatilag semmit sem változtatott helyzetén, pótolhatatlanságára való tekintettel továbbra is megbízást kapott a főigazgatói munkakör betöltésére.

Tudományszervezői feladatai ellátása mellett tanított a kolozsvári Református Tanárképzőben Erdély történetét és diplomatikát; a református és az unitárius Teológiai Akadémián diplomatikát; a katolikus Szent József fiúnevelő intézet szemináriumában ötvösmű-történetet, valamint tudományos előadásokat tartott szabadegyetemen, számtalan EME rendezvényen, vándorgyűlésen és Marianum kiránduláson. Ezekkel a tevékenységeivel nagy mértékben járult hozzá az erdélyi magyar közgondolkodás és történelmi tudat hiteles forrásokon alapuló kialakításához, neveléséhez, vagy megerősítéséhez.

Kelemen Lajos már fiatal korában kitűnt íráskészségével, fogalmazási, szerkesztési hozzáértésével. 1908-ban a kolozsvári székhelyű Erdélyi Irodalmi Társaság, 1910-ben a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Társaság választotta tagjává. A tudományos elismerések sem vártak magukra sokáig. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület 1927-ben igazgató választmányi tagjává fogadta. 1938-ban a Magyar Tudományos Akadémia választotta külső tagjai sorába. (Ezt a címet 1947 után visszavonták, de 1962-ben, felülvizsgálva a korábbi döntést, munkássága elismeréseként visszaadták.) 1940. október 24-én megkapta a ma-

gyar tudomány, irodalom és művészet terület kiemelkedő munkásainak járó, meghatározott számban, összesen tizenöt személynek kiosztható, értékadó Corvin-láncot. (Balogh Artúr jogász és Reményik Sándor költő társaságában.) Számtalan társadalmi feladatot vállalt: az Erdélyi Népművelési Bizottság; a Könyv- és Levéltárosok Egyesülete, az Országos Cserkész Főtanács, az Unitárius Irodalmi Társaság elnökségében, a Magyarországi Unitárius Egyház fő- és képviselő tanácsának tagjaként, a Kolozs-Dobokai Egyházkör felügyelő gondnokaként és az Unitárius Egyház főgondnokaként.

Mára világosan kirajzolódik, hogy fő műve az Erdélyi Múzeum Levéltárának kiteljesítése volt. Amikor közelebbről megismerhette, negyvenezer darabot számláló gyűjtemény volt csupán, amit 1918-ig közel félmillió nagyságrendűvé fejlesztett. 1944-ben a levéltár állománya már megközelítette a hatszáz ezres darabszámot. Amikor a Román Szocialista Köztársaság Akadémiája átvette és Történelmi Levéltárává keresztelte át, már millió nagyságrendről beszélhettek.

Kelemen Lajos írásainak, forrásközléseinek, tanulmányainak, cikkeinek, könyveinek, adatközléseinek bibliográfiája több mint 400 címszót tesz ki, és felöleli sokszínű alkotó tevékenysége: a helytörténet, a politikátörténet, a művelődés-, művészet-, egyház- és gazdaságtörténet, a régészet, a néprajz, a múzeum-, könyvtár- és levéltártörténet témaköreit, munkaterületeit. Mindezek dacára azt kell mondanunk, hogy tudásának csak kisebbik részét tudta megismerhetővé és közkinccsé tenni. Idejének legnagyobb részét elvette mások kutatásainak segítése, a mások számára történő adatgyűjtés – és legtöbbször a legprózaibb ok: családja, később önmaga mindennapi megélhetésének biztosítása.

Első tudományos publikációja a Marosszéki határnevek a XVI. és a XVII. századból című forrásközlése volt, mely 1897-ben jelent meg (Székely Oklevéltár VI. kötet). Legkorábbi nagyobb lélegzetű munkájának az 1902-ben megjelent Kolozsvári Kalauzt tekinthetjük, mely utóbb három kiadást is megért. A különböző tudományágak ma is az alapvető forrásmunkák között tarthatják számon: Újabb adattár a vargyasi Daniel-család történetéhez (Kv. 1913), Hermányi Dienes József emlékiratai (Kv. 1925), Báró Bánffy Jánosné Wesselényi Jozefa emlékirata 1848–49-es élelményeiről (Kv. 1931), Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története (Kv. 1942), Kolozsvár története (Kolozsvár, 1942), Radnótfája története (Kv. 1942), Kolozsvár közvetlen környékének történelmi és műemlékei (Kv. 1943), Kalotaszeg történelmi és műemlékei (Kv. 1944), Erdélyi magyar templomi karzat- és mennyezetfestmények a XVII. századból (Kv. 1945) című tanulmányait.

Néhány kiragadott példa a 400-at is meghaladó, fontosabbnál fontosabb dolgozatából, forrásközléséből: A kolozsvári Bethlen-bástya történetéhez (1905), Bod Péter levelei (1907), Kolozsvár ostroma és fölmentése a kuruc ostromzár alól 1707-ben (1908), Teleki Mihály halála és temetkezése (1913), Adatok öt székelyföldi unitárius templomkastély történetéhez (1916), A kolozsvári Szent Mihály templom tornyai (1924), Tölcséres jelvények a kolozsvári Szent Mihály templom (1924), A kolozsvári piarista templom (1924), A legrégebb erdélyi magyar hímes oszlopok (1925), A kolozsvári Farkas utcai református templom (1926), Torockószentgyörgy és emlékei (1926), A

kolozsvári gróf Toldalagi- és Korda-ház (1927), A magyarfenesi báró Jósika-kastély (1927), A gogánváraljai mennyezetfestmény készítője és kora (1928), A történetíró Orbán Balázs (Ki volt), Biserica Sf. Mihail din Cluj (1933), Kolozsvári műemlék-krónika (1938), A házsongárdi temető (1940), A batizi kőedénygyár történetéhez (1942), A magyarfülpösi (Filpeș) református templom mennyezetfestményei (1944), A nyárádretemei feszület (1945), Kőrséta Petőfi oldalán a száz év előtti Kolozsváron (1946), Királyfalvi János ítélmester (1954).

Még életében megérhette, hogy tanítványai, munkatársai és barátai emlékkönyvvel tisztelgettek személyisége és munkássága előtt. Eredetileg a 70. születésnapjára (1947) szánták ennek kiadását, de akkor – Benkő Samu szerint a kialakuló személyi kultusz miatt – nem jelenhetett meg a tisztelgő kötet. A már kinyomtatott tanulmányok önálló füzetként kerülhettek csak forgalomba. A füzetekből Szabó T. Attila öt teljes kollekciót bekötött, ennyi példányban létezik az akkor elképzelt emlékkönyv.

Az „igazi”, hivatalosan megjelentetett emlékkönyv Kelemen Lajos születésének 80. évfordulójára, 1957-ben válhatott közkinccsé. A vaskos, tanulmányoktól duzzadó, tetszetős kiállítású kötetben a magyar tisztelgők mellett román és szász történeteszek tanulmányai is megjelentek, alátámasztva Kelemen Lajos egyik fontos megállapítását, hogy „Erdély története a magyarok, a románok és a szászok közös múltja”.

Életének utolsó, tevékenynek mondható szakaszában az érdeklődő közönség, tanárok, iskolások, turisták, éppen odacsapódó kíváncsiskodók részére rendezett városnéző sétákat. Helybelieket, bel- és külföldieket kalauzolt végig a történelmi város, Kolozsvár utcáin és az Erdélyi Panteonként emlegetett sírkertben, a Házsongárdi köztemetőben.

Gönczi Lajos (1852–1929)

„Ugy tanítják, hogy amilyen a nemzet a jelenben, olyanok voltak iskolái, nevelő intézetei a múltban, és amilyenek ezek jelenleg, olyanná lesz a nemzet a jövőben.”

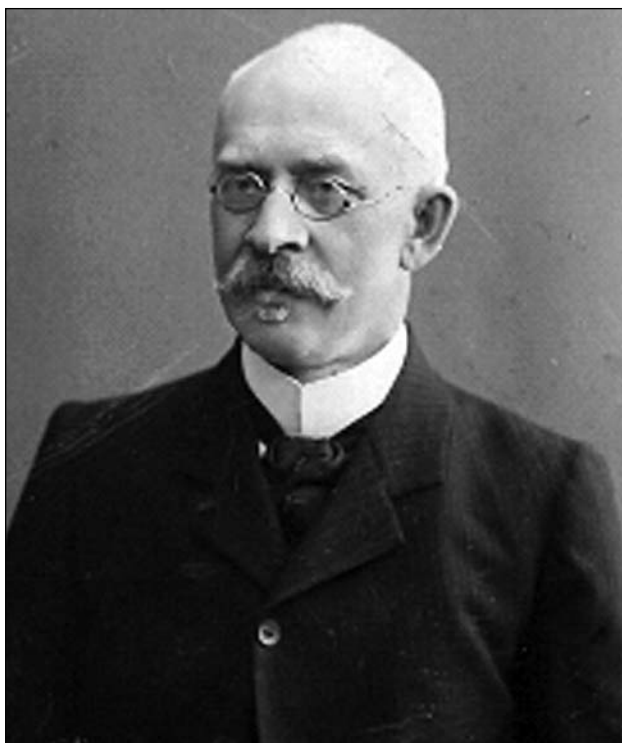
Gönczi Lajos 1852. április 20-án született Kelemenelkén, Maros-Tordamegyében. Középközlőjét Marosvásárhelyen a református kollégiumban végezte és ott tett érettségi vizsgát 1871-ben. Felsőbb tanulmányait (1872-től 1875-ig) a kolozsvári tudományos egyetemen végezte, majd 1875. szeptember 1-től mint helyettes tanár lépett a székelyudvarhelyi kollégium szolgálatába. Ebben az időben csak 4 rendes tanára volt a kollégiumnak, majd 1914-re már 14-en lettek. A főgimnázium tanulóinak a száma megkétszereződött, az iskola jó hírre országsszerte ismeretűvé vált. 1876-ban az egyházkerületi közgyűlés ugyanahhoz az iskolához rendes tanárrá választotta. 1878-ban Kolozsváron természetrajzból és vegytanból tanári oklevelet nyert. Előbb az elemi iskola tan-

Fájdalmas, csonttrikulással és járásképtelenséggel párosuló betegsége nemcsak a városvezetéstől, hanem az utcán való közlekedéstől is eltiltotta. Az egyedül élő, önmagáról nehezen gondoskodó ember Fazakas János orvos-tanárnak köszönhetően 1961 januárjától jó két évet tölthetett biztonságban, megfelelő, kedvező ellátásban az Ortopéd Kórházban. Hosszas, súlyos betegeskedés után 1963. július 29-én hunyt el rokonánál Kolozsváron.

A közösség szolgálatában – fogalmazhatnók meg egy rövidke tömondatban, ha összegzését akarnók adni élete és munkássága alapvetésének. Akár unitárius egyháza főgondnokaként, akár az Erdélyi Múzeum levéltárosaként, akár – őt idézve – „levéltári források forgatója-kutatója”-ként, minden személyes, egyéni érdekeit alárendelte közössége szolgálatának. „Mert a meggyőződésem, hogy a magyar tudományosság előhaladását így, önzetlenül, a köz javára jobban lehet szolgálni” – írta 1942-es önéletrajzában. Erre a legfőbb tulajdonságára, mint tanításra emlékezett és emlékeztetett születésének századik évfordulóján, 1977-ben kedves és legközelebbi tanítványa, Szabó T. Attila is: „a testi halál csak a mának élő, önző emberi élet számára jelent véget, az önzetlen szolgálatban eltöltött élet a maga gazdag eredményeivel, követésre készítő példaadásával örökre beleépül a közösség erkölcsi, társadalmi, művelődési és tudományos életébe”.

Kelemen Lajos lezárt életművét sokan értékelték, és még többen méltatták már. Talán legtalálhatóbb saját mondásával jellemezhetnénk életét és munkásságát: „Én nem pénzért, hanem a hazámért és nemzetemért, fajtám kincseiért dolgoztam.”

SAS PÉTER

Gönczi Lajos

vezető tanára, azután 26 éven át a főgimnáziumnak volt az igazgatója. Szaktantárgyain kívül tanított éveken át földrajzot és francia nyelvet. Számos más funkciót is betöltött: törvényhatósági bizottsági tag, városi képviselő; az EMKE udvarhelyi választmányának tagja; az Udvarhely megyei tanító- egyesület Udvarhely járási fiókkörének és az Udvarhely megyei népnevelési egyesület választmányának és a városi iskolaszékeknek tagja; a Vöröskeresztegylet, a M. Pedagógiai Társaság, Természettudományos Társaság, Országos Középiskolai Tanáregyesület tagja; egyházkerületi közgyűlési tag, egyházmegyei képviselő, a Székelyegyleti takarékpénztár igazgatóságának tagja; a kollégiumi irattár kezelője, a természetrajzi és vegytani gyűjtemény őre.

Irodalmi működése terén meg kell említeni: Beköszöntő beszéd (Erd. Prot. Közlöny, 1878); Tanodáink Értesítői (u.o.1878); Az udvarhelyi kollégium és a deficit (u.o.1880); Gyárfás-ünnepély (Protestáns Közlöny, 1882); Emlékbeszéd Kis Gergely tanár halálának századik évfordulóján (az 1886/7-ik évi Értesítőben); Kis Gergely (részlet az előbbiből, Protestáns Közlöny, 1887); Vázlat Székely-Udvarhely környékének flórájából (az 1887/8-ik évi Értesítőben); A kollégium építésének rövid története (megjelent az Imák és beszédek Székely-Udvarhelyt 1888 c. füzetben); Két vipera-féle kígyó Székely-Udvarhely környékén (Orvos természettudományi Értesítő XI. kötet, Kolozsvár, 1889); Egy székely fótanoda (Vasárnapi Újság 1889); Udvarhely megye flórájának főbb vonásai (Kolozsvár, 1890); Az 1891/2-ik iskolai évet megnyitó beszéd (1891/2-ik évi Értesítő); A székely-udvarhelyi református kollégium története 1876-tól 1893-ig (az 1892/3-ik évi Értesítő); Szakács Mózes emlékezete (Protestáns Közlöny, 1894); A székely-udvarhelyi ev. ref. Kollégium múltja és jelene (történeti vázlat, az 1894/5-ik évi Értesítőben); Udvarhelymegye monographiájába (írja Jakab Elek, összeállította a vármegye növényzetét tárgyaló fejezetet 1895).

A székelyudvarhelyi református kollégium egyike a legrégebb középiskoláinknak. A reformáció idején keletkezett. 350 esztendő múltjából nemcsak az iskola és az egyház történetét ismerjük meg, hanem visszatükröződik belőle ennek a kornak egész kultúrképe. Az erdélyi magyarságnak a nemzeti létért való kitartó küzdelme.

Az iskola történetének ebben az időszakában olyan tanárok munkálkodnak, mint Szakács Mózes,

Bod Károly és Gönczi Lajos, akiknek tanítványai közül kerültek ki Benedek Elek, a székely mesemondó, és Fülöp Áron, a zamatos nyelvű kitűnő stílusérzékű székely költő. Az iskola tanáraként, Gönczi Lajos, mindig példát mutatott ügyszeretemben és hivatásérzetben. Tevékenysége nem korlátozódott az iskola szűk keretei közé, hanem lelkes munkát végzett a város lakosságának kulturális nevelésében. Az iskola fennállása óta mindvégig súlyos anyagi gondokkal küszködött. A nagyobb kiadásokat igénylő építkezéseket csakis a vidék minden áldozatra képes néptömegeinek hozzájárulásával sikerült megoldani. 1894-től első ízben részeseül állami segélyben az iskola, beleértve a tanárok fizetésének állami alapból történő folyósítását is. Az iskola hírneve tovább gyarapodik és neves diákok egész sorát adja a társadalomnak, mint: Palló Imre operaénekes, Bakk Elek, Gönczi Kornél orvosok, Csiki Andor jogász, dr. docens Szabó Árpád, Haáz Ferenc tudományos kutatók.

Megírja 1884-ben a „A székelyudvarhelyi református kollégium története 1870–1893-ig”, melyben címétől eltérően tudományos igényességgel a kollégium egész addigi történetét is tárgyalja. Gönczi Lajos közel 350 oldalas könyvben foglalja össze a székelyudvarhelyi kollégium történetét. Az iskola tanárainak életrajzai között Kis Gergely munkásságát 18 oldalon át tárgyalja. Közleményének értékét emeli, hogy eredeti forrásokból merített, és két Kis Gergellyel kapcsolatos oklevelet szó szerint is ismertet (a marosvásárhelyi kollégium Testimoniumát és az útlevelét).

Backamadarasi Kis Gergely újjító törekvéseinek tovább vivője, Gönczi Lajos az új iskola épületének megtervezője és végrehajtója. A tanítóképző bejáratánál színes márványtábla hirdeti: „Ezt az iskolát a székelyudvarhelyi református kollégium építette a magyar állam segítségével. Gönczi Lajos igazgató tanár idejében, Magyar Vilmos műépítész pályadíjat nyert tervei szerint és művezetésével...”

Gönczi Lajos neve méltán sorakozik Kis Gergely és Magyarósi Szóke József professzorok mellé. Jó tanár lévén lélekkel dolgozott az intézetbe, amelynek 39 évig rendes tanára, 26 éven át igazgatója volt. Gönczi Lajos a munkában mindig első volt, de a nyilvánosság elől szerényen visszavonult. Az elsőséget soha nem kereste. Nem törvény, nem szerencse, hanem kartársi szeretete és becsülete tették állandó igazgatóvá. Egyszerűsége, hűsége, kötelességtudásra, önzetlenségre tanított. A lélekben volt az egyszerűség és a szabadság.

Gönczi Lajos igazgató- tanári tevékenysége alatt sokszor hangsúlyozta (tanérvnyító beszédeiben is): az oktatásnak a vallásos nevelésre kell támaszkodnia, mert igazi műveltség vallásosság nélkül el nem képzelhető. „A tudományt terjeszteni és a vallást ápolni egyaránt feladata az iskolának. A tanárok munkássága kifejleszti lelketek lappangó erőit, fölébreszti szívetek szendergő érzelmeit, miként a tavaszi napsugár életre hívja az alvó növényzetet. Az iskolának kell különösen folytonos irányításával elvetnie növendékeiben az erkölcsiség szilárd alapját, fejlesztenie fokozatosan a szellemi képességek sokoldalúságát, az akaratot, a hazafias és vallásos érzelmeiket. Amit a társadalom megkíván egy művelt embertől, abból az iskola nem engedhet. Az ókor egy bölcse mondta: a bűnt önmagunktól is megtanulhatjuk, de az erénynek tanítóra van szüksége. Tanítványainkba, embertársá-

inkba be kell oltanunk az erény szeretetét. Míg a tudatlanság rombol az értelem épít”.

Az alapítók Kis Gergely és Kis József emlékeztetőre ünnepi beszédet mondott, amibe hangsúlyozza elődei számára tanúsított tiszteletét, valamint a nemzet iránti elkötelezettséget, hivatástudatot (1899 május 11-én tartott ünnepélyen): „A szellemi tehetség nincs születéshez, nincs valláshoz, nincs osztályhoz és vagyonhoz, nincs semmihez kötve, amit a társadalom adhat. Ezt minden egyén, mint isteni adományt hozza magával és örökölni nem hagyhatja utódaira, hanem csak az egész emberiségre, a sokaságra művei, alkotásai alakjában. Hogy az egyén tagjává lehessen egy-egy nemzet vagy társadalom kiválóságának, ahhoz szükséges, hogy veleszületett talentuma érvényesüljön azon körben, melynek tagja, bizonyos elismerésre, állásra, befolyásra szert tegyen. A tehetséghez azonban, hogy érvényesülhessen a tudomány, az egyház vagy közszolgálat terén kell készség, iskolázás, műveltség”. Kis Gergely és Kis József is protestáns kollégiumban fejlődtek erős akaratú férfiakká, és úgy küzdöttek fel magukat tiszteletre méltó állásokba, hol a közjónak igen sokat szolgáltak.

Az ő idejében Gönczi Lajos jelentős botanikus volt. Megalapította és tudatosan fejlesztette a természetrajzi szertárt. 1200 lapból álló növénygyűjteményét (976 faj) a kollégiumnak ajándékozta (1890). A szakterem és gyűjtemény az ő emlékére 1996. május 18-án a Gönczi Lajos Természetrajzi szertár nevet vette fel. Vázlat Székely-Udvarhely környékének flórájából című tanulmányában két évi gyűjtés eredményéről ad számot, mivel csak 1885–1887 között ment növénygyűjtés céljából rendszeres és nagyobb körű kirándulásra. Tudta, hogy Székelyudvarhely

vidékéről igen kevés adat van feljegyezve az irodalomban a növények földrajzi elterjedését illetően. Közli az általa összegyűjtött növények jegyzékét, növényfajok felsorolását (1887/8. évi Értesítőben). Megemlítésre méltó írása még ezen a területen: Udvarhely megye flórájának főbb vonásai (Kolozsvár, 1890), Udvarhelymegye monographiájába összeállította a vármegye növényzetét tárgyaló fejezetet (1895).

1914-ben nyugalomba vonul. Gönczi Lajos a magyar pedagógus eszményképe, aki a lelkét beleépítette az iskolájába. Amije volt, azt adta most is. Ahogy eltávozott a kollégiumi igazgatói székből, az udvarhelyi egyházmegye tisztelte meg a gondnoki méltósággal, majd az egyházközség választotta főgondnokává, és bár a tisztességet nem kereste, de a kötelességet vállalta, bölcs tanácsaival vezetett, intett, vigasztalt, lelkesített, valamint nemes példaadással elől járt. Amíg ilyen lelkek lesznek közöttünk, amíg Gönczi Lajosokat szül a Székelyföld, addig nincs hatalma felettünk az enyészetnek.

1929. november 23-án halt meg, porrészeit november 25-én helyezték örök nyugalomra az egész város, a református egyház és a magyar iskolák nagy tiszteletadásával együtt. Gönczi Lajos arcképét Haáz Rudolf tanár, festőművész megfestette és az iskolának ajándékozta. Ott van már a nagy alapítók sorában, hogy hirdesse az utókornak, hogy áldozatos munkával, étellel az ifjúság lelkén keresztül kell biztosítani a magyar jövőt. Gönczi Lajos az az igazgató volt, aki meggyőződéssel vallotta, hogy az iskola szerepe döntő hatással van a nemzet jövőjére nézve.

KOVÁCS ENIKŐ

Közművelődésről – tudományosan

Az erdélyi közművelődés szervezők is haszonnal forgathatnák, olvashatnák a Pécsi Tudományegyetem Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kara 2006-ban megjelentetett kiadványát, a Kölcsönhatások – A kultúrák közvetítés néhány elméleti kérdéséről című kötetet, melynek szerzője T. Kiss Tamás egyetemi docens, főiskolai tanár. Azért írom feltételes módban, mert sajnos a kötethez – ismereteim szerint - egyelőre csak azok juthattak hozzá itt Erdélyben, akik beiratkoztak az imént említett egyetemnek a Kolozsváron megrendezett főiskolai diplomát adó andragógus képzésére, no meg azok – mint jómagam is –, akik érdeklődnek a művelődésszervezés, felnőttképzés szakmai szintű kiadványai iránt, melyekből idehaza ugyancsak sovány a piaci felhozatal, annál többet lehet viszont beszerezni belőlük Magyarországon. Fontos megjegyezni – s ezt mint hazai művelődés szervező mondom, írom le, akár önkritikának is tekinthető –, hogy bár idehaza, a román oktatási rendszerben, nincsen főiskolai szintű képzése ennek az

Európában egyre elismertebb szakmának, annál inkább elkelne megszervezni Erdélyben az anyaországban megjelenő szakkiadványoknak, egyetemi jegyzeteknek a terjesztését, a közművelőkhöz történő eljuttatását. Hogy ne csak spontán módon, esetlegesen szerveződjön nálunk a kulturális közelet, a közművelődés, ami elsekélyesedéshez (képzett amatőrök mozgalmából lelkes dilettánsok mozgalmává) is vezethet, hanem a munkájukat jobbára társadalmi úton, sokszor elhivatott magyarságtudatból végző művelődés szervezők, némi betekintést is nyerhessenek a szakmába, s ezzel minőségibb, igényesebb tevékenységet folytathassanak.

De térjünk vissza T. Kiss Tamás imént említett kiadványához. Ahogy a szerző már a könyv előszavában is elárulja: „A kötet a kultúrák közvetítés elméleti kérdéseit taglaló konferenciákon, illetve egyetemen tartott előadások szerkesztett, kiegészített, bővített változatait, az elhangzottak fontosabb gondolatmeneteit tartalmazza.” Olyan előadói módszer pro-

Székely Géza: József Attila: A kozmosz éneke (illusztráció)

duktumai a könyvben megjelent írások, amelyek az egyre jobban informatizálódó világunkban egyre inkább megy ki a divatból: a közvetlen, mindenféle elektronikus vetítő és képszerkesztő berendezés nélkül, pusztán az élő szó erejével ható, egyszerű és klasszikus előadás. Ismeretes, hogy az előadás során az emberi értelem csak közel 20%-át tudja rögzíteni, megjegyezni az elhangzottaknak, s annál sokkal többre képes agyunk, ha képi megjelenítés is kíséri a fogalmak bemutatását. Csakhogy az előadás lehetőséget teremt a hallgatóság részéről a közvetlen visszajelzésre, az előadó gondolatmenetébe történő közvetlen bekapcsolódásra, egyszóval együttműködésre sarkallhatja a jelenlévőket, függetlenül attól, hogy milyen státusban vesznek részt a folyamatban. Így az interaktivitás sokkal jobban működhet előadó és hallgatóság között, mint olyankor amikor a két státus között ott áll közvetítőként egy „képkeltő” elektronikus berendezés. Igaz egy ilyen műszer sokban megkönnyíti és leegyszerűsíti az előadói munkát, nem is beszélve arról, ha a hallgató „power point” formában elektronikus úton (floppy, CD vagy e-mailben odahaza a számítógépére) is megkapja az előadást, hogy bármikor felidézhesse az elhangzott gondolatokat amikor szüksége van rá. Egy klasszi-

kus előadás viszont ugyancsak próbára teszi az előadót, hisz amennyiben van retorikai készsége és képes a nyilvánosság előtt tanakodóan, alkotó módon, hangosan gondolkodni, kétségeit is megfogalmazva a témával kapcsolatban, hihetetlen szellemi izgalomba tudja hozni az érdeklődő hallgatóságot. Mert minden ilyen előadás egyszeri, egyedi alkotás, többet vissza nem térő pillanatokkal, megismételve viszont előfordulhat, hogy – éppen a hallgatóság aktív részvételének hatására – más megvilágításba kerülhetnek az előadó által felvetett kérdések, mint azelőtt. Ebben a szellemben íródott a *Kölcsönhatások – A kultúrák közvetítés néhány elméleti kérdésről* című kötet.

T. Kiss Tamás könyvének nagyobb fejezetei: Civilizációkról a társadalomelmélet szemszögéből, A nyugati civilizációról, Az egyetemes civilizáció kialakulásának lehetséges tényezői, Civilizációk a médiaelmélet szemszögéből, A kultúra néhány történeti és szociológia aspektusai, A tömegkultúráról, Műveltség és művelődés, A globalizáció, mint reménykép és/vagy rémkép, A közösség fogalmi meghatározásáról, Felfogások és irányzatok a hazai közösségkutatásban, A közösségek evolúciós fejlődéséről Új megközelítések. Mint a könyv nagyobb fejezetei alapján észrevehető, a kiadvány két nagy témát öle fel: az egyik a civilizáció és kultúra, míg a másik a közösség fogalomkörei. Az első témakörben a szerző részletesen kifejti, hogy a különböző civilizációk és kultúrák jelentik az egyének számára a más-más identitás tudatot, ami tértől és időtől függetlenül működik és közösségi magatartás formákat hordoz. S ezen keresztül olyan egyénekből is kialakulhat az együvé tartozás érzése, akik különben soha nem kerülhetnek egymással személyes kapcsolatba. Pusztán azért jöhet ez létre, mert ezek a személyek nyelvben, szokásokban, énekekben, szimbólumokban, vagyis a civilizáción belül a kultúrájukban, azonos értékeket vallanak. A közösség témakörében a szerző azokat a szakmai előadásait idézi, amelyekben azt fejtegette, hogy a közösségek és a kultúrák szorosan összefüggő fogalmak, egymást kiegészítik és nem is létezhetnek egymás nélkül. Hisz a természetes úton létrejött emberi közösségek nemcsak fenntartói, de alakítói is a társadalomnak. T. Kiss könyvének egyik érdekes gondolatmenete, hogy – amint az a történelmi antropológiából is ismert – a különböző közösségi formációk lényeges funkciókat és szerepeket töltek be az emberiség kulturális evolúciójában és töltenek be napjainkban is. A társadalom különböző közösségei – a legegyszerűbbtől, a családtól, a legbonyolultabbakig – keretei és megnyilvánulási területei a művelődésnek, a kulturális értékek teremtésének és azok továbbításának, de ugyanakkor a legfontosabb „evolúciós műhelyei” is a sokszínű tudás alapú társadalomnak, nem is beszélve arról, hogy egyben a demokrácia gyakorlásának a legjelentősebb színterei. „A demokratikus társadalmak” – mondja a szerző – „közösségi formációk bonyolult hálózata nélkül, közösségek pedig egyéniségek hiányában, individuumok közösségek nélkül aligha alakulhatnak ki.”

Könyvében a szerző arra is felhívja a figyelmet, hogy a társadalmi evolúció során mindig a régi struktúrákra épülnek az újak, s a kettő csak annyiban különbözik egymástól, hogy az új mindig valamivel összetettebb rendszereket hoz létre. Vagyis a

Vetró B. S. András: Udvar

Dimény András: Törzs

modernbb társadalmi szerkezetből kiesik a már meghaladott és beépül helyébe az új elem. Ennek az egyre összetettebb társadalmi evolúciónak a fenntartásához van szüksége az egyénnek a formális, a nem-formális és az informális oktatási struktúrák jó kihasználására, önmaga és az őt körülvevő kisebb-nagyobb közösségek javára. S ez az egyén részéről nem más, mint az egyre sokasodó információval való jó sáfárkodás.

T. Kiss jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Karának főiskolai tanár. A MTA Pedagógiai Bizottság Felnőttnevelési Albizottságának, a Magyar Szociológiai Társaságnak, a Magyar Szabadidő Társaságnak, a Magyar Népfőiskolai Társaságnak tagja. A svájci Kontaktstelle Arbeitsberuf und Ausbildung munkatársa. Az Otatási és Kulturális Minisztérium szakértője. Az MTA Szociológiai Kutatóintézet kiadásában megjelenő Kultúra és Közösség c. művelődéseméleti folyóirat felnőttképzési rovatának szerkesztője. Tíz könyv, tizenkilenc egyetemi és főiskolai jegyzet, oktatási segédanyag szerzője és szerkesztője, százhatvanál több magyar és idegen nyelven megjelent tanulmány, szakcikk írója. Kutatási területe: a kultúra elméleti és gyakorlati kérdései, valamint a kulturális értékközvetítés a személyközi, a közösségi és a tágabb társadalmi formációkban. No meg nagyon sok írása a magyar művelődéstörténeten belül főleg felnőttképzés historikus bemutatásával foglalkozik. Soroljuk fel a szerző néhány kiadványát, melyeket az

erdélyi magyar közösség-szervezők, közművelők is haszonnal forgathatnak: A szemtől-szembeni formációk kommunikációs viszonyai (Szöveg és személygyűjtemény) I., II. Gödöllő, 1995; Klebelsberg Kunó, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 1999; Állami művelődéspolitikai az 1920-as években, MMI Mikszáth Kiadó, 1998; A népművelőtől a kulturális menedzserig, Német Népfőiskolai Szövetség Nemzetközi Együttműködési Intézete, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2000; Fordulatok, folyamatok – Fejezetek a magyarországi kormányok kultúrpolitikáiról 1867–2000, Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2002; Köz(ségi)művelődés, UMK Bordány Község Önkormányzata, Budapest, 2004; Beszélő viszony – Személyközi kommunikáció a kultúrák közvetítés gyakorlatában, UMK Budapest, 2005.

T. Kiss Tamás neve, személye, személyisége nem ismeretlen azok előtt, akik az 1989 karácsonya után bekövetkezett nagy társadalmi bumm után részt vettek az EMKE égisze alatt szárnyait bontogató népfőiskola mozgalom különböző közösség-szervező-képző tanfolyamain, például Szovátán (1993), Nagye nyeden (1994) vagy Szatmárnémetiben (1995). Javíthatatlan közművelő, aki egyszerre gyakorlati munkása és rangos, elismert tudósa magyar kulturális életünk ezen nagyon fontos, ám az utóbbi időben ugyancsak mellőzött szegmensének.

DÁNÉ TIBOR KÁLMÁN